

Вацлаў ЛАСТОЎСКИ

І БЕЛАРУСКАЯ ЭМІГРАЦЫЯ ў ЗША

"ДАЎНО НЕ МЕЛІ З АМЭРЫКІ ЛІСТОЎ..."

У шэрагу мерапрыемстваў, прымеркаваных да Першага з'езда беларусаў свету, адной з яркіх падзей лічу выхад кнігі Вітаўта Кіпеля "Беларусы ў ЗША" (аб прэзентацыі знакамітага выдання ў канферэнц-зале Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь "Голас Радзімы" разгорнута паведамліў сваім чытачам у N 28, 15.VII).

З аўтарам кнігі лёс звёў мяне трохі раней, на Міжнароднай навуковай канферэнцыі "Рым-IV", наладжанай у апошнія чэрвеньскія дні ў Гародні. Пагартай манаграфію тады — абавязкова "памучыў" бы доктара Кіпеля не адным прафесійным запытаннем. Ды саму кнігу прыдбаў пазней у "Кнігарні пісьменніка", дзе ў вольным продажы яна ляжыць, хіба, і цяпер (і набыў, са слоў знаёмых, выгадна, у 2-4 разы танней за "з'ездаўскую" цану, бо на з'ездзе беларусаў свету яна "шла" за 600-1000 рублёў).

Для мяне манаграфія сталася каштоўным набывкам найперш старонкамі, прысвечанымі Вацлаву Ластоўскаму, і тымі раздзеламі, дзе аналізуецца ўзнікненне беларускіх нацыянальных арганізацый у ЗША. Рост апошніх асабліва актывізаваўся пасля шэрагу ўзаемазлучаных падзей: Кастрычніцкай рэвалюцыі ў Расіі ў 1917 годзе, абвешчання БНР у 1918-м ды стварэння БССР у 1919-м.

Акрамя аб'ектыўных, глабальных прычын, станоўчым фактарам аўтар называе і суб'ектыўную: змену стаўлення беларускіх палітычных лідэраў Еўропы да амерыканскіх сусродзічаў, наогул да праблемы эміграцыі: "Найбольш радыкальна змяніў свае пагляды на беларусаў у Амэрыцы Вацлаў Ластоўскі, які напачатку варожа ставіўся да ідэі эміграцыі, як відаць зь яго шматлікіх публікацый зь перадаваемага й ваяннага часу, у 1922 годзе пісаў ужо ў больш прыйзным тоне. Ён разумее важнасць навязвання дзейных кантактаў з беларускімі імігрантамі ў Амэрыцы, як можна меркаваць з артыкулу ў "Беларускім Сьцягу", што выходзіў у Коўне. У ім ён прапануе паставіць на парадак дня пытаньне аб пасланьні беларускае дэлегацыі ў Злучаныя Штаты Амэрыкі. Ён піша, што справа гэтая набалела і цягнуцца бяз выніку ўжо даўно. Падкрэсьляючы важнасць навязвання кантактаў з амерыканскімі беларусамі, як зрабілі літоўцы або ўкраінцы, ён зазначае, што гэтыя кантакты маглі б адыграць важную ролю ў адраджэньні Беларусі, асабліва ў эканамічнай галіне. Падсумоўваючы, ён кажа, што, калі б эўрапейскія беларусы здолелі ўсталяваць дзейныя кантакты з амерыканскімі беларусамі і калі б тыя прысылалі на палітычныя нарады сваіх прадстаўнікоў, гэта было б значным дасягненнем і заручкаю разьвіцця добрых дачыненняў на будучыню".

Прачытай я гэтыя радкі да знаёмства з В. Кіпелем, абавязкова

спытаў бы шаноўнага аўтара, на якой падставе артыкул "Заданьня чароднай нарады", надрукаваны ў ковенскай газэце ў 1922 годзе за подпісам І. Яцвяг, лічыцца публікацыяй В. Ластоўскага. Наколькі ведаю, у матэрыялах Фундаментальнай картатэкі Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы АНБ гэты псеўданім з Владам не ідэнтыфікаваны.

І яшчэ пацікавіўся б наступным. На той самай, 105-й старонцы сваёй манаграфіі, працягваючы гаворку пра блізкае палітычнае супрацоўніцтва метраполіі з беларусамі ў дыяспары, В. Кіпель называе ў якасьці прадстаўніка Міністэрства замежных спраў Рады БНР, накіраванага ў Злучаныя Штаты Амэрыкі, Янку Чарапука. Факт і асоба вядомыя. Дык вось, ці не ў архівах Беларускага Інстытута Навукі і Мастацтва, дырэктарам якога ад 1982 года з'яўляецца доктар Кіпель і дзе захоўваецца асабовая папка Яна Чарапука, ляжаць аўтографы Вацлава Ластоўскага? Гэтыя два палітычныя дзеячы, аднаго з якіх лёс закінуў у Коўна, а другога — ажно ў Нью-Йорк і Чыкага, падтрымлівалі між сабою стапае ліставанне.

Адкуль такія звесткі? Зімою бягучага года публікацыяй "Архіў Вацлава Ластоўскага" ("Голас Радзімы", 25 лютага г.г.) я ўжо знаёміў чытачоў штотыднёвіка з агульным зместам дакументаў часткі колішняга архіва Беларускай Народнай Рэспублікі, у прыватнасці, за перыяд дзейнасці яе прэм'ера Вацлава Ластоўскага (захоўваецца ў Цэнтральным дзяржаўным архіве Летувы ў Вільні). Стан іх вывучэння нашымі гісторыкамі далёкі ад паўнаты.

Яшчэ ўпершыню праглядаючы дзесяткі спраў, звярнуў увагу на асобныя камплекты дакументаў пра кантакты кіраўніцтва БНР з беларускай эміграцыяй. Адна з папак так і называлася: "Совет министров (белогвардейской) белорусской "народной республики": Переписка с контрреволюционными белорусскими организациями в США по организационным и финансовым вопросам". (ЦДГА Летувы, Ф. 582). Прапаную чытачам штотыднёвіка некалькі дакументаў як люстра дзён сувязі БНР з дыяспарай у ЗША. Публікацыя гэтых матэрыялаў у суправаджэнні паўнаважнага каментару паўставала справай няпростай да выхаду кіпелеўскай манаграфіі. Усе мае заўвагі і тлумачэнні ўзяты адтуль.

Першы з прапанаваных дакументаў — афіцыйны зварот прэм'ера Ластоўскага да консула ЗША (хутчэй за ўсё, акрэдытаванага ў Коўне) дэталёвых тлумачэнняў не вымагае.

[Заканчэнне на 6-й стар.]

ПОМНИК ВЯЛІКАМУ МАСТАКУ

Ішоў па зямлі чалавек, заходзіў у вёскі, маляваў насценныя дыяваны, прыгожыя краявіды, фантастычныя карціны, замкі, партрэты людзей беларускіх. І быццам раптам убачыў нешта дзіўнае ды прыгожае і спыніўся ненадоўга, каб крыху адпачыць і палюбавацца...

Менавіта так успрымаецца помнік беларускаму мастаку, скульптару, графіку і краязнаўцу Язэпу Драздовічу, які адкрыўся ў Траецкім прадмесці Мінска да 105-й гадавіны з дня яго нараджэння.

Вельмі знамянальна, што асоба мастака зацікавіла маладых: аўтар кампазіцыі — нядаўні выпускнік Акадэміі мастацтваў Ігар Голубеў, архітэктар — Вячаслаў Марухін.

Відаць, сапраўды ўзнаўляецца сувязь паміж мінулым і будучыняй, аб якой на адкрыцці помніка гаварыў Васіль Быкаў.

Ёсць людзі, якіх неж дзіўна бачыць застылымі і адлітымі ў бронзе, бо само іх жыццё было бясконцым вандраваннем у гістарычным часе, на прасторах роднай зямлі. Калі глядзіш на застылую постаць мастака-падарожніка, падаецца, што зробіць ён зараз крок наперад і зноў пойдзе па сваёй зямлі, каб падарыць нам сваё бачанне яе прыгажосці.

НА ЗДЫМКУ: помнік Язэпу ДРАЗДОВІЧУ ў Мінску.

Фота Віктара СТАВЕРА.

ПАДЗЕІ ЛЮДЗІ ФАКТЫ

МЫ І СВЕТ

ДЫПЛАМАТАЎ СТАНЕ БОЛЬШ

У Мінску прайшла нарада Надзвычайных і Паўнамоцных Паслоў і Пастаянных прадстаўнікоў Рэспублікі Беларусь у замежных краінах. Сярод асноўных пытанняў, якія абмяркоўваліся на семінары, — матэрыяльна-тэхнічнае і кадравое забеспячэнне дзейнасці дыпламатаў. Сёння за межамі Беларусі на дыпламатычнай рабоце знаходзяцца 60 яе грамадзян, у бліжэйшай будучыні іх колькасць плануецца павялічыць да 111. Недахоп спецыялістаў хутка ліквідуецца: 20 маладых дыпламатаў прайшлі навучанне ў замежных дыпламатычных акадэміях. Магчыма, будзе выдзелена ў асобны факультэт аддзяленне гістарычнага факультэта БДУ, на якім зараз рыхтуюць адпаведныя кадры.

НАЗНАЧЭННІ

Першым намеснікам міністра замежных спраў Рэспублікі Беларусь назначаны Г. Таразевіч, які раней працаваў Старшынёй Камітэта гeadззі пры Саўміне.

Савет Міністраў унёс прапановы ў Прэзідыум Вярхоўнага Савета аб назначэнні А. Сычова пастаянным прадстаўніком Рэспублікі Беларусь пры ААН і прысваенні яму дыпламатычнага рангу Надзвычайнага і Паўнамоцнага Пасла і аб вызваленні Г. Бураўкіна ад абавязкаў пастаяннага прадстаўніка Беларусі пры ААН у сувязі з пераходам на іншую работу.

У сувязі са зменамі ў структуры апарата Савета Міністраў першым намеснікам Дзяржаўнага сакратара па барацьбе са злчыннасцю і нацыянальнай бяспецы — загадчыкам аддзела нацыянальнай бяспекі Дзяржаўнага сакратарыята па барацьбе са злчыннасцю і нацыянальнай бяспецы назначаны В. Паўлаў, які раней працаваў першым намеснікам начальніка ўпраўлення грамадскай бяспекі і абароны Упраўлення справам Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь.

Камандуючым войскамі супрацьпаветранай абароны назначаны В. Кастэнка.

ЗАЯВА БСДГ

СУПРАЦЬ МАНАПОЛІ РАСП

Выканкам БСДГ зрабіў заяву аб грашова-фінансавым становішчы ў Рэспубліцы Беларусь.

У заяве гаворыцца, што з-за кансерватыўнай гаспадарчай палітыкі ўрада эканоміка Беларусі апынулася ў складаным крызісным становішчы. Арыентацыя прамысловасці на расейскую сыравіну і расейскі рынак збыту па прычыне непрадказальнасці і неабавязковасці паводзін Расіі ў гаспадарчай сістэме краін СНД дае адзін збой за другім. Як манапаліст на рэсурсы, Расія ніколі не ўлічвала інтарэсы Рэспублікі Беларусь ды іншых краін СНД. Яскравым пацвярджэннем гэтага з’яўляецца апошняя грашовая рэформа, калі без ведама і ўсялякай інфармацыі былі выведзены з абарачэння савецкія і расейскія грошы ўзору 1961—1992 гадоў. Сотні мільярдаў грашовых знакаў былі ператвораны ў смецце.

У сувязі з рэзкім пагаршэннем стану грашова-фінансавай сістэмы Рэспублікі Беларусь і пагрозай Расіі ўскладніць умовы атрымання для Беларусі наяўных грошай новага ўзору Выканкам БСДГ прапонуе на пачатку верасня склікаць нечарговую сесію ВС Рэспублікі Беларусь, дзе трэба разгледзець пытанне аб неадкладным увядзе сваёй нацыянальнай грашовай адзінкі.

Выканкам БСДГ лічыць, што без увядзення нацыянальнай валюты нельга спыніць спад вытворчасці, пераадолець інфляцыю і далейшае збядненне народа. Сваю станоўчую ролю павінны адыграць рашучая барацьба супраць даларызаванні і рублівізацыі эканомікі краіны.

МІЛАСЭРНАСЦЬ

Ужо не першы год па ініцыятыве дырэктара японскай карпарацыі “ВАКО”, ураджэнца Мінска, доктара Аляксандра Кайрыса для дзіцячых клінік Рэспублікі Беларусь прыбывае гуманітарная медыцынская дапамога. Дыягнастычнае абсталяванне і лекавыя прэпараты на суму звыш 5 мільёнаў долараў атрымалі ад карпарацыі гомельская, магілёўская і мінская дзіцячыя клінічныя бальніцы.

На пастаяннай аснове арганізавана і перападрыхтоўка беларускіх урачоў у японскіх медыцынскіх установах.

НА ЗДЫМКУ: дырэктар Мінскага гарадскога анкалагічнага цэнтру прафесар Яўгеній ДЗЯМІДЧЫК (у цэнтры) з японскай дэлегацыяй таварыства АКІТА — Рэспубліка Беларусь, якая даставіла ў Мінск чарговую партыю гуманітарнай медыцынскай дапамогі.

СУПРАЦОЎНІЦТВА

З ДАПАМОГАЙ НЯМЕЦКІХ КАЛЕГ

Гродзенскае аб’яднанне “Азот” — адзінае прадпрыемства былога Саюза, якое прыступіла да выпуску найлонблокскапалімера. Так называецца новы сінтэтычны матэрыял, вытворчасць якога і вырабы з яго асвойваюць зараз гродзенскія хімікі з дапамогай нямецкіх колегаў. Унікальная тэхналагічная ўстаноўка зманціравана ў цэху поліамідаў, дзе працаўладкаваны спецыялісты, што засталіся па-за справай пасля закрыцця старой аміячнай вытворчасці.

Пробная прадукцыя — рыхтовачныя малаткі, якія патрэбны бляхарам. Такімі ж — лёгкімі, але вельмі трывалымі — будуць і бамперы, крылы легкавых аўтамабіляў, трактарныя кабіны, іншыя тавары, вытворчасць якіх тут збіраюцца наладзіць. Новы матэрыял атрымліваюць са свайго, гродзенскага капраляктаму.

РЭЛІГІЙНАЕ ЖЫЦЦЁ

ДА ЛІКУ СВЯТЫХ

Сінод Беларускага Экзархата прыняў рашэнне аб прылічэнні да ліку мясцовашанаваных святых Беларускай праваслаўнай царквы свяціцеля Георгія Каніскага, архіепіскапа Магілёўскага і Беларускага (1717—1795 гады). У Магілёве адбылася кананізацыя царкоўнага дзеяча.

Падзвіжніцкая дзейнасць Георгія Каніскага ў абарону праваслаўя прыпадае на жорсткія гады праследвання за веру. Вядомы гісторык В. Ластоўскі прыводзіць дакументы таго часу: “Касьцел каталіцкі не павінен цярэць каля сябе другіх вер. ...Пахароны з харугвямі і народам людзям другіх вер забараняюцца; яны павінны хараніць нябожчыкаў у ночы”. Супраць усяго гэтага Каніскі люта змагаўся. Двойчы, у Оршы і Магілёве, яго жыццё вісела на валаску, але прости народ падымаўся ў абарону свайго настаўніка. Пасля першага падзелу Польшчы ён прысяціў сябе ўмацаванню царквы, стаяў ля вытокаў стварэння Мінскай епархіі. Імя Каніскага стаіць адным з першых у шэрагу гісторыкаў, вучоных, педагогаў XVIII стагоддзя.

У Магілёўскім кафедральным саборы Трох свяціцеляў — Іаана Златавуста, Васіля Вялікага і Рыгора Багаслова — адбылася боская літургія, а затым хрэсны ход прайшоў да дома, дзе жыў і працаваў Георгій Каніскі — з гэтага часу святы зямлі беларускай.

ЯГАДНА-ГРЫБНЫ БІЗНЕС

ВЕЛЬМІ ВЫГАДНА

Сур’ёзны канкурэнт у расонскіх нарыхтоўшчыкаў лясных дароў з’явіўся ў асобе мясцовага калгаса “Радзіма”. Прапанаваўшы за кілаграм чарніц 650 рублёў, што на 50 працэнтаў больш, чым дае раённая нарыхтоўчая кантора, калгас прыцягнуў значную колькасць здатчыкаў. Гаспадарка знайшла і выгаднага пакупніка не толькі ягад, але і грыбоў — сумесную літоўска-германскую фірму. Вяскоўцы ахвотна здаюць зараз лічкі, за кілаграм якіх можна атрымаць столькі ж цукру, 2 бутэлькі віна і 1 300 рублёў. А сам калгас, у якога 1 500 гектараў лесу, мае намер і надалей сур’ёзна займацца ягадна-грыбным бізнесам.

АХОВА ЗДAROУЯ

ПА ЗАПРАШЭННЮ ДАТЧАН

Ужо другі год беларускія дзеці-дыябетыкі ездзяць адпачываць па запрашэнню сям’і фермера Дана Дзісінг-Мадсена і яго жонкі Элен у Данію, на іх уласную ферму паблізу горада Росліва. Там створаны ўсе ўмовы для таго, каб хлопчыкі і дзяўчынкі адчувалі сябе як дома. Ёсць неабходнае абсталяванне і

лекі. Муж і жонка Дзісінг-Мадсен самі ездзяць па краінах, з якіх запрашаюць да сябе дзяцей, дапамагаюць афармляць неабходныя дакументы і вырашаць праблемы, звязаныя з выездам за мяжу. Днямі іх падпечнымі стануць больш за 30 непаўналетніх дзяцей з малазбязспечаных сем’яў Міншчыны, Магілёўшчыны і Гродзеншчыны. Накіроўваюцца да іх толькі тыя дзеці, што прайшлі спецыяльнае аучэнне і могуць самастойна рабіць сабе ўкольы. А за іх здароўем на працягу трох тыдняў будуць наглядаць чацвёрта суправаджаючых на чале з галоўным дзіцячым эндакрынолагам Клаўдзіяй Радзюк. Забеспячэнне паездкі ўзялі на сябе Дзіцячы эндакрыналагічны цэнтр і рэспубліканская няўрадавая арганізацыя “Дзіцячы дыябет”.

САЦЫЯЛЬНАЕ РАЗВІЦЦЁ

Вёска Ураджайная, бадай, адна з самых прыгожых, а магчыма, і самых багатых у Ляхавіцкім раёне. Патаюць у зеляніне акуратныя дамкі, быццам хваліцца сваёй дагледжанасцю вуліца з дваццаці двухпавярховых катэджаў. За паўкіламетра размясціліся пабудовы прамысловай зоны калгаса імя Ляманосава: жывёлагадоўчы комплекс, складскія памяшканні. Ёсць у вёсцы і сваё маленькая бальніца.

А старажылы памятаюць, што яшчэ трыццаць гадоў назад сяло гэтае не толькі выглядала па-іншаму, але і было самым бедным, самым забітым у акрузе. І толькі сумленна праца людзей ды даламога кіраўніцтва калгаса, які ўзначальвае Генрых Трацяк, зрабілі гэты населены пункт такім, якім ён зараз з’яўляецца. Адзінае, пра што шкадуецца цяпер жыхары Ураджайнай, што для іх нашчадкаў не пакінулі ў якасці музейнага экспаната хаця б адну хату з тых часоў, крытую саломой, з зямляной падлогай і ўбогім начыннем. Няхай бы параўноўвалі.

НА ЗДЫМКУ: на прысядзібным участку ля свайго катэджа працуе работніца мясцовай бальніцы Ірына КУЛЬБЕЙ. Муж яе Аляксандр — аператар жывёлагадоўчага комплексу.

ВЕСТКІ АДУСЮЛЬ

НОВАЯ аўтаматычная тэлефонная станцыя адкрылася ў Брэсце. За гадзіну яна можа апрацоўваць да 1 мільёна выклікаў, што для нашых рэалій з’яўляецца фантастыкай. Працуюць на станцыі ўсяго тры аператары.

У БЛІЖЭЙШЫ час колькасць беспрацоўных Гомельскай вобласці могуць папоўніць каля 6 тысяч выпускнікоў сярэдніх школ і 2,7 тысячы маладых людзей, якія скончылі прафтэхвучылішчы, тэхнікумы і вышэйшыя навучныя ўстановы. Цяпер у службе занятасці стаяць на ўліку 6 000 беспрацоўных, дзве трэці з іх — жанчыны.

У ЖЫХАРКІ Мар’інай Горкі, што на Міншчыне, Віктарыя Антонас нарадзілася тройня: два хлопчыкі і дзяўчынка. Гэта другі выпадак за сёлетні сезон у радзільным доме раёна.

ЗА ВОПЬТАМ і ведамі адправіцца хутка ў Германію група беларускіх прадпрыемальнікаў. Тут яны будуць вучыцца ўваходжанню ў цывілізаваны рынак.

БРЭСЦКА-ПОЛЬСКУЮ граніцу працягваюць штурмаваць нелегальныя эмігранты. Толькі за два выхадныя дні была затрыманая група з 39 афганцаў, пакістанцаў, індусаў і турак, якія спрабавалі незаконна перайсці граніцу Рэспублікі Беларусь.

СЁЛЕТА споўнілася 40 гадоў з дня смерці Міколы Равенскага. Група інтэлігенцыі з горада Чэрвеня звярнулася ў гарвыканком з прапановай устанавіць мемарыяльную дошку на доме па вуліцы Луначарскага, дзе жыў беларускі кампазітар, аўтар музыкі гімна “Магутны Божа”.

ЯШЧЭ АДЗІН КРОК У “ВЯЛІКІ СВЕТ”

ДОБРААХВОТНІКІ МІРНАГА ЧАСУ

Не так даўно наша рэспубліка далучылася яшчэ да адной цікавай міжнароднай ініцыятывы, а дакладней — стала ўдзельніцай Праграмы добраахвотнікаў ААН. Зацверджаная ў 1971 годзе, яна накіроўвае кваліфікаваных вопытных спецыялістаў-добраахвотнікаў у тую краіну зямнога шара, дзе можа спатрэбіцца іх дапамога. З гэтага часу Беларусь можа разлічвацца на дапамогу замежных добраахвотнікаў (сярод якіх, дарэчы, ёсць спецыялісты па рабоце ў зонах экалагічнага бедства) і накіроўваць сваіх грамадзян за мяжу для ўдзелу ў праектах праграмы. Спецыялісты-добраахвотнікі, якіх набіраюць у 100 краінах свету, прымаюцца на працу па кантракту на 2 гады і накіроўваюцца ў краіну толькі па просьбе і па згодзе з яе ўрадам. Пры гэтым цікава адзначыць: добраахвотнікі пры выкананні сваіх абавязкаў не павінны выконваць інструкцыі і ўказанні якога-небудзь урада, уключаючы ўрад сваёй краіны ці іншых арганізацый, якія не маюць дачынення да ААН і адпаведнага ведамства, дзе яны атрымалі прызначэнне. Але ж наўрад ці гэты пункт пагаднення паміж

Праграмай добраахвотнікаў ААН і ўрадам Рэспублікі Беларусь калі-небудзь выкліча нейкія праблемы, бо галоўнымі пры прызначэнні спецыяліста ў краіну з’яўляюцца адданасць, бескарысліваць і прыхільнасць зыцці добраахвотніка — словам, прынцыпы самыя высакародныя.

Далёка не кожны можа прыняць удзел у гэтай праграме: вядома ж, каб некаму дапамагчы, трэба самому быць прафесіяналам. Таму кандыдаты павінны мець вышэйшую адукацыю і стаж работы па спецыяльнасці не менш чым два гады пасля заканчэння вучобы. Да таго ж беларускім добраахвотнікам давядзецца вывучаць мовы, бо без ведання англійскай, французскай ці іспанскай наўрад ці іх дапамога будзе дзейснай. Трэба сказаць, што некалькі беларускіх спецыялістаў у межах Праграмы добраахвотнікаў ААН працавалі ў краінах, што сталі на шлях развіцця, яшчэ да падпісання афіцыйнага пагаднення і вельмі добра там сябе зарэкамендавалі. Але ж, шчыра кажучы, напэўна для Беларусі галоўнай будзе не магчымасць даслаць сваіх спецыялістаў для дапамогі іншым, а атрымліваць

кваліфікаваныя парады самім. І адна з галоўных праграм пагаднення накіравана менавіта на тое, каб дапамагчы прадпрыемствам і структурам рэспублікі. Ад Праграмы развіцця Арганізацыі Аб’яднаных Нацый ужо паступіла прапанова аб прадастаўленні кваліфікаванай дапамогі з боку турэцкіх добраахвотнікаў. Сярод іх — спецыялісты па арганізацыі бізнесу і менеджменту, кансультанты па імпарту-экспарту і міжнародных адносінах. Жадаючых аказаць дапамогу шмат. Хацелася б, каб нашы адпаведныя структуры добра падумалі над тым, як лепш скарыстаць яе. Што датычыцца выдаткаў на ажыццяўленне праграмы, то фінансаванне яна будзе Праграмай развіцця ААН і іншымі міжнароднымі арганізацыямі. Беларусы ж за мяжой будуць атрымліваць грошы ад тых краін, што іх запрасілі. Адначасна адразу, што грошы гэтыя не такія ўжо і вялікія, бо на першым месцы ў гэтай справе стаіць добраахвотная бескарыслівая дапамога, а не высокая зарплата.

Каардынаваць супрацоўніцтва Беларусі з Праграмай добраахвотнікаў ААН будзе Дзяржаўна-праграмны камітэт. З боку ўрада пагадненне падпісаў віцэ-прэм’ер Сяргей Лінг, з боку ПРААН — прадстаўнік гэтай арганізацыі ў рэспубліцы Беларусі Мэццо Каханэ. Дакумент пачаў дзейнічаць з моманту яго падпісання.

Вераніка ЧАРКАСАВА.

3 НАШАЙ ПОШТЫ

НА РАДЗІМУ — “ПАРТЫЗАНСКИМІ СЦЕЖКАМІ”

Вестка аб тым, што для ўезду ў Беларусь уведзена візавы рэжым, заспела нас напярэддні Першага з’езда беларусаў свету. Наколькі строгім будзе гэты рэжым, хадзілі розныя чуткі. У тым ліку і такія, што для беларусаў прыгранічных раёнаў будучы ільготныя візы. Ды ўзнікла пытанне: а чым жа горшыя беларусы, якія пражываюць у больш аддаленых раёнах Латвіі, у якіх, скажам, недзе пад Гомелем жывуць бацькі? Хіба яны менш родныя, а магілы іх продкаў не такія дарагія? Былі чутны сцвярджэнні, што неграмадзянам Латвіі гэты “рэжым” не пагражае. І я быў у тым перакананы. Аднак аптымізму ў мяне значна паменшала, калі ў час з’езда мае сябры з “Уздыму”, культурна-асветніцкага таварыства беларусаў у Даўгаўпілсе, трапілі пад абстрэл консульскага аддзела ў Міністэрстве замежных спраў Беларусі: “Вы пакідалі радзіму, ад’язджаючы ў Латвію ў пошуках лёгкага жыцця, а цяпер шукаеце для сябе паблажкі!...” Ды ў адрозненне ад тых, хто ад’язджаў, скажам, у Канаду ці ЗША, ратуючыся ад камуністычнага раю, мяжу мы не перасякалі, а гэта цяпер мякоч ледзьве не перасеклі нашу сувязь з Радзімай. Яшчэ казалі, што гэта крокі ў адказ на візавы рэжым, уведзены ўрадам Латвіі. Ды атрымалася, што ў адплату за тое, што плаціць долары мае блізкія, уязджаючы ў Латвію, такія ж грошы зараз павінен плаціць і я, каб заглянуць у вочы сваёй хаце, сваёй Айчыне, каб наведаць магілы сваіх бацькоў, братаў і дзядоў, якія мяне пракачаліся. Аднак усяляў надзею, выклікаючы прыхільнасць да сябе, дэмакратычна настроены міністр замежных спраў Беларусі спадар Пятро Краўчанка, запэўніўшы з трыбуны з’езда і на прэс-канферэнцыі, што прыкладзе максимум намаганняў, каб дапамагчы сваім суайчыннікам у бліжэйшым замежжы. Пацвярджаў ён свае словы і ў асабістай размове з намі, падаючы руку праз святочна накрыты стол на развіталнай вячэры пасля з’езда. А таксама думалася, што не дарэмна і наш вусны з трыбуны і пісьмовы зварот да кіраўніцтва Рэспублікі Беларусі.

Ды вось, вярнуўшыся ў Даўгаўпілс 21-га ліпеня, адгарнуў свежы нумар газеты, і... давялося пачуць ад блізкага ча-

лавека: “Здрадзіла табе твая Радзіма. А ты: “Жыве Беларусь!” А ад’язджаючы з роднай вёскі на Астравеччыне, дзе спыняўся на тыдзень з сям’ёй па дарозе са з’езда, я не змог узяць з сабой некалькі неабходных рэчаў (столькі панабіралася дароў саду і песу!), не паспеў зрабіць некалькі неадкладных спраў. Вырасцілі: хутка вярнуцца зноў — адпачынак жа яшчэ не закончыўся. А вось зараз — давай раскашэльвайся! Ну ўжо не! На гэты раз прабяруся “партызанскімі сцежкамі”! А жыла б мая мама, якая, перанёсшы два цяжкія інсульты, абмежаваная ў рухах, зімавала ў Віпні ў кватэры старэйшага сына і не магла дачакацца вясны, калі мы адвезём яе ў вёску дахаты? Як бы я наведаў яе там цяпер? Давялося б, відаць, на ўвесь час замураваць яе ў чатырох сценах надакучыўшай кватэры? А колькі яшчэ на Беларусі старэнькіх хворых бацькоў, якія чакаюць дапамогі ад сваіх дзяцей, вятрамліва і лёсу занесеных у Латвію? А наша беларускае пасольства ў Латвіі, аб якім мы хадзілі раней на Першым з’ездзе беларусаў блізкага замежжа? Яно тут будзе выконваць ролю апырычніка, што збірае даніну са сваіх бедных суродзічаў? У большасці з іх наўрад ці збяруцца некалькі “пішніх” долараў пры пасрэдных заробках, пры вялікай плаце за жыллё. І тады на з’ездзе (у снежні мінулага года) я задаваў на прэс-канферэнцыі пытанне намесніку міністра замежных спраў (каб яго адкаж пачуў свет) аб магчымасці ўвядзення візавага рэжыму з боку Беларусі, які, ёсць апасенне, можа балючэ закрануць і нас. Ды ў эфір гэта не пайшло. Думаў, што проста не хапіла эфірнага часу, а цяпер убачыў у гэтым сэнс...”

А назаўтра праз адну сумную ноч, 22-га ліпеня, узяў свежы нумар газеты, і... вельмі хацелася б, каб адмена віз для асоб без грамадзянскага былі першым крокам урада Беларусі ў напрамку поўнай справядлівасці, што наступнымі крокамі будзе адмена віз і для беларусаў з патвііскім грамадзянствам, выхадцаў з Беларусі, і для членаў іх сямей...

Станіслаў ВАЛОДЗЬКА,
член Рады Згуртавання беларусаў свету “Бацькаўшчына”.

Даўгаўпілс.

ПІСЬМЫ ЗБЛІЗКУ

ПАРКАВЫ КОМПЛЕКС У ЧЫРВОНЫМ БЕРАЗЕ

Споўнілася 100 гадоў з таго моманту, як у Чырвоным Беразе Жлобінскага раёна пачаў функцыянаваць паркавы комплекс, вядомы сёння як помнік нацыянальнага дойлідства і паркавай скульптуры. Няпростым, напоўненым трагічнымі старонкамі быў гэты перыяд. У 1917 годзе комплекс быў нацыяналізаваны, праз два гады тут адкрылася сельскагаспадарчая школа, пераведзеная з Парычаў, якім пагражала польская акупацыя. У 1921 годзе школа была пераўтворана ў тэхнікум.

У гады Вялікай Айчыннай вайны тут размяшчаўся нямецкі шпіталь (сведчаннем таму з’яўляюцца брацкія пахаванні на

тэрыторыі парку). З мэтай выратавання нямецкіх ваяк сюды звозілі дзяцей з навакольных вёсак для здачы крыві. Амаль усе яны (каля дзвюх тысяч чалавек) загінулі, таму што кроў з дзіцячага арганізма бралася ўся.

У нашы дні на тэрыторыі паркавага комплексу дзейнічае саўгас-тэхнікум, дзе адначасова па розных сельскагаспадарчых спецыяльнасцях займаецца больш 1 000 студэнтаў. Дзейнічае тут і вядомы ва ўсёй рэспубліцы музей (займае больш дзесяці пакояў), які ўключае ў сябе аддзел аховы прыроды, краязнаўчы куток, пастаянна дзеючую выставу ма-

стацкай творчасці навучэнцаў, а таксама аддзел экспанатаў гісторыі самога саўгас-тэхнікума. Вялікі ўклад у арганізацыю гэтай справы унеслі былыя выкладчыкі тэхнікума Рыгор Маскальцоў і Леанід Гаўрыленка.

Аб тым, што ў саўгас-тэхнікуме думалі аб захаванні сваёй гістарычнай памяці, сведчыць яшчэ адзін прыклад: тут плануецца правесці рэстаўрацыю старых будынкаў. Для гэтага ўрадам рэспублікі выдзяляюцца мільённыя сродкі, чакаецца прыезд польскіх спецыялістаў-рэстаўратараў.

Мікалай ШУКАНАЎ.

3 ПЛЫНІ ЖЫЦЦЯ

У нас з’явіліся магазіны для багатых. Не, не трэба шукаць адпаведных папярэднікаў на іх фасадах ці нейкіх асоба аформленых вітрын — знешне ўсё, як паўсюль. Але ж варта зайсці ў іх, і адразу ж становіцца зразумела, што гэтыя магазіны разлічаны на тых, чым сярэднемесячны заробак значна перавышае афіцыйна зацверджаны мінімум. Кілаграм сыру ці вяндрліны, бутэлька віна ці каньяку там, бывае, каштуе значна больш таго, што зарабляе сярэднемесячны беларус за месяц. Ды і асартымент адпаведны: наш чалавек, выхаваны на “мокрак” каўбасе і “вечназялёных” памідорах, ходзіць па такім магазіне, як турыст па Луўру: усё нова, цікава, прыгожа і, вядома ж, вельмі прывабна. Можна нават дазволіць сабе пакаштаваць нейкіх прысмакаў, але тады будзь гатовы, што да зарплаты прыйдзецца сядзець на хлебе і вадзе, бо малако, кефір і тварог, традыцыйна таньня прадукты, пасля апошняга ўзняцця цэн па кішні таксама не ўсім.

Наогул, здаровы сэнс падказвае, што, калі ў краіне з’явіліся багатых, павінны быць і магазіны, дзе яны могуць пакінуць свае грошы і задаволіць патрэбнасці, што раптам рэзка ўзраслі. Што ж тычыцца эмоцый, то яны кая не хочучы прыходзіць у адпаведнасць са здаровым сэнсам. Так, магазіны для багатых куюць ва ўсім свеце, але ж пры гэтым там не забываюцца і пра тых, хто не можа дазволіць сабе есці адны далікатэсы, апрацавана толькі ў “фірмовыя” суенкі і купляць сваім дзецям цацкі за 50-60 тысяч рублёў. Але ж мы, як заўсёды, ідзем уласным шляхам: калі раней усе магазіны былі разлічаны толькі на бедных, дык зараз усё зарыентавана толькі на заможных. Але ж, мабыць, тыя, хто гэта робіць, добра ведаюць сваю справу. Мяркуючы самі ў пачатку гэтага года ў Маскве прададзена “Мерседэсаў-600” (кошт каля 120 тысяч долараў) столькі ж, колькі і ва ўсёй Еўропе. Так і хочацца напісаць: “Расце дабрабыт народа!”. Пра багатых ёсць каму падумаць, у гэтым мы ўжо пераканаліся. А вось хто падумае пра бедных!

“Толас Радзімы”

ПАСЛЯ другой сусветнай вайны за межамі Беларусі апынулася значная колькасць беларусаў: ваенна-папярня, моладзь, якую вывезлі на прымусовую працу ў Германію і якая пасля заканчэння вайны засталася на Захадзе, а таксама тыя, хто свядома пакінуў Беларусь разам з адступаючымі нямецкімі войскамі. Сярод беларускіх эмігрантаў знайшлася нямаля рэлігійных дзеячаў — праваслаўных, каталіцкіх, уніяцкіх святароў, а таксама вернікаў. У першыя пасляваенныя гады беларускія эмігранты ў ас-

ветніцкага накірункаў, такіх, напрыклад, як “Беларускі голас”, “Бацькаўшчына” і іншыя, незалежна ад сваёй палітычнай накіраванасці рэгулярна друкавалі на сваіх старонках артыкулы пра рэлігійна-царкоўнае жыццё беларускай эміграцыі.

З беларускіх часопісаў праваслаўнага накірунку нам вядомы “Беларускі царкоўны голас”, які выдавалі ў 1946 годзе ў Тырэггайме беларускія праваслаўныя епіскапы, а таксама “Звіняць званы Святой Сафіі”, які ў 1946—1947 гадах выходзіў у Рэгенсбургу. Ад 1946-га да сярэдзіны 50-х га-

НАКІДЫ ДА ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАЙ ЭМІГРАЦЫІ

РЭЛІГІЙНЫ ДРУК

ноўным былі сканцэнтраваны ў Германіі, у заходняй зоне акупацыі, у лагерах ЮНРРА для перамешчаных асобаў. Пасля таго, як гэтая міжнародная арганізацыя скончыла сваю дзейнасць у 1947 годзе, а яе лагеры былі ліквідаваны, тыя, хто не пажадаў вярнуцца ў БССР, выехалі на сталае жыхарства ў Амерыку, Аўстралію, краіны Заходняй Еўропы. Рэлігійныя выданні беларусаў на эміграцыі ў першыя пасляваенныя гады друкаваліся ў лагерах для перамешчаных асобаў, а потым у тых краінах свету, дзе пасяліліся беларусы.

Увогуле пасля другой сусветнай вайны назіраецца нейкі ўсплёск рэлігійнага жыцця ў асяродку беларускай эміграцыі. Пра гэта сведчыць вялікая колькасць перыядычных выданняў рэлігійнага накірунку — праваслаўнага, каталіцкага, уніяцкага і пратэстанцкага. Данія пра такія выданні можна знайсці, напрыклад, у “Паказальніку Беларускіх выданняў на чужыне за 1945—1950 гг.”, які ўключыў на эміграцыі М. Панькоў, а выдала Крывіцкая навукова-тэалягічная Працішча Скарыны. Да ліпеня 1951 года выйшла 12 назваў беларускіх рэлігійных часопісаў, альбо 71 экзэмпляр. З іх 47 каталіцкіх, 20 праваслаўных і 4 пратэстанцкіх. На старонках гэтых выданняў можна знайсці шмат цікавых матэрыялаў пра рэлігійнае жыццё беларускай эміграцыі. У іх друкаваліся тэксты малітваў, вытрымкі з Бібліі, тлумачэнні Свяшчэннага пісання, рэлігійныя літаратурныя творы, паэтычныя і празачныя тэксты і ноты рэлігійных музычных твораў, а таксама артыкулы, якія мелі даследчыцкі характар — гістарычныя, філасофскія, тэалагічныя. Значнае месца займалі матэрыялы пра святых, рэлігійных дзеячаў, якіх шануе беларускі народ — Ефрасінню Полацкую, Кірылу Тураўскага і іншых. Тут змяшчаліся таксама мастацкія творы беларускіх пісьменнікаў і паэтаў — Янкі Купалы, Якуба Коласа, М. Багдановіча, Н. Арсенневай, М. Сяднёва і іншых. Немаля частка публікацыі тычылася гісторыі Беларусі, гісторыі і сучаснага стану рэлігійнага жыцця на беларускіх землях. Некаторыя з рэлігійных часопісаў, якія друкавалі беларусы на эміграцыі, выходзілі ўсяго некалькі гадоў, а потым па розных прычынах спынілі сваё існаванне, выданне іншых працягвалася амаль да нашых дзён, з цягам часу з’яўляліся новыя часопісы. Рэлігійныя выданні на сваіх старонках змяшчалі шмат цікавых звестак увогуле пра жыццё беларускай дыяспары, пра яе эканамічны і палітычны стан, грамадскую дзейнасць, а таксама друкавалі матэрыялы пра тыя арганізацыі, суполькі, аб’яднанні, якія беларускія эмігранты стваралі ў Заходняй Еўропе, Паўднёвай і Паўночнай Амерыцы, Аўстраліі. У сваю чаргу амаль усе беларускія эмігранцкія газеты і часопісы грамадска-палітычнага і культурна-ас-

цэнаваўся часопіс “Праваслаўны беларус”. У 1955 годзе ў ЗША пачаў выходзіць рэлігійны часопіс праваслаўных беларусаў “Голас царквы”, яго выдавала і выдае зараз царкоўная рада Беларускай Аўтакефальнай праваслаўнай царквы ў Нью-Йорку. У наш час у ЗША друкуецца таксама бюлетэнь “Царкоўны пасланец”, які выдае прыходская рада БАПЦ сабора св. Кірылы Тураўскага ў Брукліне. Беларуска праваслаўная царква ў Паўночнай Амерыцы выдае ў наш час царкоўна-грамадскі часопіс “Царкоўны светач”. У 60-я — 70-я гады на эміграцыі выходзіў таксама часопіс “Праваслаўным шляхам”. Ад 1989 года ў Лондане выдаецца беларускі праваслаўны часопіс “Голас часу”. Рэдагуе яго Ю. Весялкоўскі.

Вельмі змястоўнымі з’яўляюцца беларускія рэлігійныя часопісы каталіцкага і уніяцкага напрамкаў, якія друкаваліся на эміграцыі. Сярод іх “Адраджэнне”, “Беларуская думка”, “Рунь”, “Слова божае”, “Беларус на чужыне”, “Зніч”, “Божым шляхам”.

У Парыжы ад 1947 года да канца 1957-га выходзіў часопіс “Божым шляхам” (81 нумар). Рэдагаваў яго айцец Леў Гарошка. З 1964 па 1978 год часопіс выдаваўся ў Лондане пад кіраўніцтвам айца Язэпа Германовіча.

З 1982 года да нашых дзён з перапынкамі ў Лондане друкуецца бюлетэнь “Весьнік Беларускага каталіцкага душпастырства”, які для беларусаў-католікаў Англіі і Францыі выдае Аляксандр Надсон, Апостальскі візітатар для беларусаў-католікаў на эміграцыі. З 1988 года ў Рыме выходзіць бюлетэнь “Хрысціянскія навіны”. Ён адлюстроўвае праграмы беларускай секцыі Ватыканскага радыё і распаўсюджваецца сярод беларускай дыяспары. Рэдагуе яго Янка Моісік.

Пра беларускія рэлігійныя выданні пратэстанцкага накірунку вядома нямнога. Так, у 1946 годзе ў Германіі выйшаў адзін нумар часопіса “Хрысціянскі светач”. Голас сяброўны беларускіх метадыстаў за мяжою”. У 1947-м у Штутгарце беларус Данііл Ясько рэдагаваў часопіс “Паведамленні Камітэту славянскага саюзу евангельскіх цэркваў”. На чатырох мовах — беларускай, рускай, украінскай і польскай выйшла два нумары гэтага часопіса. Аўтару вядома таксама, што ў 70-я гады на эміграцыі выдаваўся “Веснік беларускага эвангельска-баптысцкага брацтва ў ЗША і Канадзе”. Выдавалі часопіс І. Панцэвіч і Д. Ясько. Але пра далейшы лёс гэтага вясніка, на жаль, звестак няма.

Рэлігійная літаратура, якую выдавалі і выдаюць беларусы на эміграцыі, з’яўляецца цікавым адлюстраваннем увогуле жыцця беларускай дыяспары ў пасляваенны час. Яна ў пэўнай ступені спрыяла таму, што значная колькасць беларусаў на эміграцыі не асімілявалася, здолела захаваць сваю нацыянальную самасвядомасць, сваю мову і культуру.

Ларыса ЯЗЫКОВІЧ.

ЗВАРОТ

ДА МЯСЦОВЫХ УЛАДАЎ, УСТАНОВАЎ І АРГАНІЗАЦЫЯЎ БЕЛАРУСІ

Нацыянальны Аргкамітэт па святкаванні ў Беларусі 200-х угодкаў вызвольнага паўстання 1794 г. падрыхтаваў храналогію асноўных падзеяў змаганьня нашага народа за волю, роўнасць і незалежнасць:

24 красавіка — вызваленне паўстанцкімі сіламі Вільні ад расейскіх акупантаў і утварэнне Найвышэйшае Рады Вялікага Княства Літоўскага.

7 траўня — пераможная бітва паўстанцаў пад камандаваннем генерала Вялікага Княства Літоўскага Якуба Ясінскага з расейскім аддзелам каля вёскі Паляны (цяпер Ашмянскі раён).

9 траўня — далучэнне насельніцтва Берасцейскага ваяводства да паўстання. Утварэнне ў Берасці мясцовага кіраўнічага органа — Парадкавай камісіі.

27 траўня — бітва з расейскім войскам пад Лінішкамі, за 12 кіламетраў ад Іўя.

12—16 чэрвеня — баявы рэйд аддзела Міхала Клеафаса Агінскага на Меншчыне.

13 чэрвеня — вызваленне ад расейскіх войскаў Валожына.

15 чэрвеня — абвешчэнне ў Івянцы М.К. Агінскім Звароту да грамадзянаў Менскага ваяводства.

16 чэрвеня — параза аддзела М.К. Агінскага пад Вішневам.

26 чэрвеня — бітва паўстанцаў пад кіраўніцтвам генерала Якуба Ясінскага з расейскім аддзелам пад Соламі, ля Смаргоні.

2 жніўня — сутычка паўстанцаў аддзела Караля Серакоўскага з расейскім корпусам каля Слоніма.

1—13 жніўня — рэйд двухтысячнага аддзела Міхала Клеафаса Агінскага з-пад Вільні праз Браслаўшчыну на Дынабург (цяпер Даўгаўпілс), дзе да паўстанцаў далучыўся паўтысячны аддзел мясцовай шляхты і сялянцаў на чале з генерал-маёрам К. Беліковічам.

17 жніўня — 4 верасня — рэйд трохтысячнага атрада Стахвана Грабоўскага на Меншчыне і Магілёўшчыне (Івянец, Ракаў, Койданава, Сьвіслач, Пухавічы, Асіповічы, Бабруйск, Глуск, Любаны).

24 жніўня — сутычка авангарду С. Грабоўскага на ракаўскім гасцінцы, у 10-ці вярстах ад Менску, з расейскім разьездом.

26 жніўня — вайсковая нарада ў Пухавічах, на якой вырашана ісьці на паўднёвы ўсход Беларусі.

30 жніўня — вызваленне Бабруйска.

4 верасня — бітва з расейскім аддзелам пад Любанню.

14 верасня — сутычка паўстанцаў з авангардам Суворова пад Дывінам (цяпер Кобрынскі р-н).

15 верасня — бой кобрынскай павятовай міліцыі Вялікага Княства Літоўскага пад кіраўніцтвам Казіміра Рушчыца з суворавскімі аддзеламі ў Кобрыне.

17 верасня — найбуйнейшая бітва паўстанцаў пад камандаваннем Караля Серакоўскага з войскам Суворова каля Крупчыцаў (Кобрынскі р-н).

19 верасня — вырашальная бітва пад Берасцём.

30 верасня — нарада кіраўнікоў паўстання — Якуба Ясінскага, Тамаша Ваўжэцкага, Юрыя Грабоўскага, Станіслава Макраноўскага пад старшынствам Андрэя Тадэвуша Касцюшкі ў Каралеўскім палацы ў Гародні.

Аргкамітэт заклікае ўсе арганізацыі, установы, выканаўчыя ўлады і грамадзянаў Беларусі ўшанаваць памяць паўстанцаў, папеглых у баях за свабоду Бацькаўшчыны, наданым імёнаў паўстанцаў вуліцам і плошчам гарадоў і мястэчак Беларусі, усталяваньнем памятных знакаў, табліцаў, помнікаў, правядзеньнем урачыстасцяў на месцах баёў і іншых падзеяў Паўстання, у родных мясцінах паўстанцаў; навуковых мерапрыемстваў, выставаў і г.д.

Аргкамітэтам ужо распачата праца па вырабе памятнага медаля; па падрыхтоўцы навуковай акадэміі, прысьвечанай асэнсаванню падзеяў 200-гадовай мінуласці; канцэртаў па музычных творах Андрэя Тадэвуша Касцюшкі, Міхала Казіміра і Міхала Клеафаса Агінскіх ды Мацея Радзівіла, а таксама іншых навуковых, культурных, мемарыяльных акцыяў і мерапрыемстваў.

Аргкамітэт зьвяртаецца да Міністэрства інфармацыі і выдавецтва “Беларусь” з прапановаю паскорыць выданне кнігі “Паўстанне 1794 года на Беларусі”, падрыхтаваць і выпусціць юбілейныя плакаты, паштоўкі, буклеты, вымпелы,

іншыя выданні і значкі, а таксама да выдавецтва “Навука і тэхніка” — паскорыць перавыданне кнігі пра Тадэвуша Касцюшку ў серыі “Нашы славетныя землякі”.

Аргкамітэт мяркуе, што Міністэрства сувязі да 200-х угодкаў вызвольнага паўстання 1794 года падрыхтуе і выпусціць канверты, паштоўкі і серыю марак на тэматыку Паўстання.

Справа гонару працоўных калектываў і устаноў, якія дагэтуль носяць імя Суворова (у Беларусі ў 35 гарадах і 24 мястэчках ёсць вуліцы імя Суворова), разгледзець пытаньне аб іх пераіменаванні, бо менавіта гэты чалавек кіраваў расейскай арміяй, што задумыва паўстанне 1794 г. і нашую незалежнасць. Інакш як зьдзекам з народнай памяці не назавеш існаваньне Кобрынскага музея і Менскай суворавскай вуліцы, дзе й сёння ўспляецца “освободительная роль” і “наука побеждать” Суворова.

Аргкамітэт выказвае надзею, што святкаваньне 200-х угодкаў вызвольнага паўстання ў Беларусі спрычыніцца да вяртання гістарычнай памяці нашага народа, згуртуе нас вакол святой справы адраджэння Бацькаўшчыны.

Для тых, хто жадае выступіць фундатарам мерапрыемстваў па святкаваньні 200-х угодкаў вызвольнага паўстання на Беларусі, называем наш разліковы рахунак:

700733 у Ленінскім аддзяленні Белбизнесбанка г. Менска. Код 763.

Тэлефоны: 33-50-12, 32-54-46, 31-32-59.

Адрас: 220005, Менск, вул. Варшавскай, 8.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АРГКАМІТЭТ ПА СВЯТКАВАНЬНІ У БЕЛАРУСІ 200-Х УГОДКАЎ ВЫЗВОЛЬНАГА ПАЎСТАННЯ 1794 Г.

Старшыня Аргкамітэту Мікола КУПАВА.

На рыбалцы.

Фота Э. КАБЯКА.

Людзі гэтыя блізкія да мяне вуснамі сваімі і шануюць мяне языком; сэрца ж іх далёка ад мяне.

Евангелле ад Мацея. Раздзел 15, верш 8.

У 1520 годзе Іспанія распачала вайну з Францыяй за Навару. У пачатку наступнага года, калі ўся паўднёвая Навара ўжо знаходзілася ў руках іспанцаў, з Пірэнеяў нечакана спусціўся французскі генерал Фау-Леспар і аблажыў Пампелунскую цытадэль з маралізімам, чыста сімвалічным галілізімам. У час сутычкі ў праломе сцяны быў цяжка паранены кашталян Іныга Лопес дэ Рэкальда: адлюмак мур ру раскалашмаццў абломак куляў у рыны перабіла правую нагу. Адважны абаронца без прытомнасці паваліўся долу.

Сам па сабе звычайны для вайны выпадак, але на гэты раз раненне далёка выйшла за межы асабістага няшчасця. Трыццацігадовы афіцэр застаўся непрыдатным для вайсковай службы бы кульгой, а гэтая акалічнасць прывяла да ўзнікнення той да пачварнасці дагматычнай і нецярпімай да іншадумства сілы, якая падобна ракавым метастазам аплыла ўсю Еўропу, перакінула ў Паўднёвую Амерыку і нават Афрыку, пакінула адчувальны дагэтуль след у гісторыі Беларусі.

Энергічны і жыццяродны Лопес не ўяўляў сабе па-за арміяй, і таму, калі перарвалася апошняя, танючка, бы павуцінка, нітка надзеі пазбавіцца кульгавасці, яго захліснула гарачая хваля невымоўнага адчаю. Малады арганізм і славаўта ўпартасць васконца пераадолелі фізічныя пакуты і цяжкую душэўную дэпрэсію. Калі крыху палягчала, Лопес у пошуках забыцця прагна накінуўся на зачытанне да дзірака яшчэ ў дзяцінстве рыцарскія раманы Тэрульды, Вістаса, Лавейры. Але яны яшчэ больш распальвалі горым, што бесперапынна вярэдзіла душу. У хвіліны роспачы ён штурляў кнігу на падлогу і, сцяўшы сківіцы, гадзінамі ляжаў моўчкі, утаропіўшы бяздумныя вочы ў пакрытую гарай і разводамі плесні столь бацькаўскага замка.

Пра кавалак хлеба ён менш за ўсё думаў. Некалі знакаміты род Лопесаў хоць і збяднеў, але невялічкі шматок зямлі, што застаўся ад былых уладанняў, дазваляў жыць больш-менш прыстойна. Але адна толькі думка пра шэрае і аднастайнае жыццё правінцыяльнага гідальга выклікала ў няурымлівай душы васконца бурны пратэст. Ён прыкідваў у галаве розныя варыянты, але прыдатную для сябе сферу дзейнасці не мог знайсці. І тут, як гэта часам бывае, дапамог выпадак.

Змучаная пакутамі сына, свайго трынаццаціга дзіцяці, Марына Соне па парадзе мясцовага падрэ паклала ля ложка параненага некалькі рэлігійных кніжак — Жыццё святых, жыцццяпіс Ісуса, “Кветку святых”. Неўзабаве яна заўважыла на сухім схудлым твары сына непадробную цікавасць. “Слава Богу!” — звыклым рухам рукі радасна перажагнала сябе Марына Соне святым крыжам і задаволеная выйшла з пакоя.

Магчыма, не надта радавалася б жанчына, калі б ведала, якія думкі віруюць у галаве сына. Не спасціжэння глыбіннага сэнсу Божых словаў шукаў ён у святых кнігах, яго цікавіў выключна практычны бок жыцця святых. Праз іх канкрэтныя ўчынкi, манеру паводзін, асаблівасці дзеяння Лопес хацеў знайсці адказ на пытанне, якім чынам некаторыя вернікі, напрыклад, святыя Дамінік і Францыск Асізскі (у жыцці Дамінік дэ Гусман і Джавані Бернардоні) зрабілі ва ўлонні царквы бліскучую кар’еру і займалі ў яе арганізацыйныя структуры высокія пасады кіраўнікоў манаскіх ордэнаў — генералаў і генеральных магістраў.

Заснаваны ў першай палове XIII стагоддзя ордэны

дамініканцаў (братоў-прапаведнікаў) і францысканцаў (меншых братоў) мелі падобную строга цэнтралізаваную вайсковую арганізацыю на чале з генералам. Дарэчы, абодва ордэны даволі хутка праніклі на славянскія землі. Першы дамініканскі кляштар заснаваны ў Польшчы ў 1223, на Украіне — у 1233 гадах. На Беларусі дамініканцы акапаліся амаль ва ўсіх вялікіх гарадах і мястэчках. У сярэдзіне XVII стагоддзя на беларускай зямлі функцыяніравалі 42 кляштары са школамі пры іх. Між іншым, дамініканскую школу ў Наваградку скончыў Адам Міцкевіч.

вырашыў даверыць свой лёс... мулу, рахманаму нашчадку асла і падманутай кабылы, які нават не здагадаўся пра ўскладзеную на яго адказную місію і панура тэпаў па размоклай пасля начной навалыніцы да-розе. Перад апошняй павароткай гідальга паляпаў па шыі свайго чатырохногага сябрука і сказаў: “Куды павернеш, так і будзе!” Мул павярнуў улева, у бок манастыра. Варта было яму збочыць управа, дзе віднелася маўрытанскае сяло, лёс Лопеса і многіх тысяч людзей пайшоў бы па іншаму шляху, а на зямлі было б менш гора, слёз, крыві, знявечаных душ, няздзейс-

ўсе ўгаворы, аргументы і апеляцыі да слёз маткі адскоквалі, як гарох ад сцяны. Урэшце Марцін махнуў рукою і засмучаны падаўся праз некалькі дзён дадому.

Выпрабаванне пустэльніцтвам яшчэ больш паглыбіла ўласцівы Лопесу фаталізм. Неўзабаве ён адчуў сябе дастаткова падрыхтаваным несці людзям ісціну і выпраўляць вусным і пісаным словам аблудныя душы, бо шчыра ўмацаваўся ў думцы, што дасягнуў найвышэйшага ачышчэння ад усёго грахоўнага і дамогся амаль што нябеснага ўдасканалення, неабходных для гэтай вялікай місіі якасцей. Ма-

нораў разгульнай каманды судна. І так дапек матросаў, што яны змовіліся выкінуць яго ў мора. Па выхадзе з Адрыятычнага мора ўсчалася Буря. Матросам, занятым аўральнай работай, каб захаваць пльвучасць галеры і ўтрымаць яе на вызначаным курсе, было не да абрыдлага ім прапаведніка, і ён разам з іншымі багамольцамі выкадзіўся жывым і здаровым у Яфе.

І вось цяпер бясплаўна давалося вяртацца назад у Еўропу. З горам у абдымку, абадраны і галодны Лопес нека дапусціўся ў студзені 1524 года да Венецыі. Крыху ачунаўшы пасля падарожжа, нязломны васконец зноў узяўся за сваё, але быў жорстка абсмеяны мясцовымі багасловамі. Публічна, на вачах шматлікага натоўпу, венецыянцаў, аматараў розных відовішчаў, у тым ліку і багаслоўскіх дыспутаў, вопытных апаненты выявілі яго невуцтва і здэкліва параілі набыць буквар і сесці за парту. Што і зрабіў, утаймаваўшы сваю самаўпэўненасць, упарты васконец.

Па дарозе ў Барселону, якую ён абраў для вучобы, рыцар Святой Дзевы трапіў у размяшчэнне іспанскіх войскаў і быў затрыманы як французскі вiж. Салдаты здэкаваліся з небаракі, як толькі маглі: не шкадулічы кулакоў, добра намялі бакі, затым распанулі і ў адным касцюме Адама ганялі па ўсяму лагеру. Цудам пазбегшы расстрэлу, герой Пампелуны нарэшце дабраўся да Барселоны і ўладкаваўся ў звычайную школу для вывучэння лаціны, тагачаснай адзінай мовы навукі, багаслоўя, медыцыны, правазнаўства. Ён папрасіў абыходзіцца з ім, як з астатнімі вучнямі, і не рабіць скідан на ўзрост. Расчунлены выкладчык лацінскай мовы Ардзель адмовіўся браць грошы за вучэнне, а барселонка Ізабэла Розель, багатая і моцна веруючая ўдава, убачыўшы згаладую ў лахманах істоту з агніста-чорнымі пранізлівымі вачыма, сэрцам адчула божжа чалавека і ўзяла яго на бясплатны пракорм на ўвесь час вучобы. Вучыўся трыццацігадовы вучань зацята, грыз, як кажучу, лацінскую граматыку, царпліва зносіў кніны хлапчукоў, з якімі сядзеў побач, і зняважлівы ўхмыпкі дарослых.

Тут, у сталіцы Каталоніі, Іныга Лопес першым зрабіў спробу скалаціць групу аднадумцаў, якая б складала аснову будучага духоўнага брацтва. Тры каталонцы і адзін выхадзец з французскай Навары, захапіўшыся ідэяй аскетызму і палымнымі прамовамі рыцара Святой Дзевы Марыі, далучыліся да васконскага фанатыка, прызнаўшы яго сваім духоўным кіраўніком. Але суполка хутка распалася. Вучні адракліся і пакінулі свайго настаўніка, як гаворыцца, па разбітага карыта.

Больш дзесяці гадоў спатрэбіцца яшчэ ўтрапенаму васконцу для ажыццяўлення сваёй галоўнай ідэі — стварэння дзейснай арганізацыі барацьбы з ворагамі каталіцкай царквы, а яе ворагамі, як ён лічыў, было ўсё чалавецтва, акрамя католікаў. Многа зведаў ён за гэты час гора і бяды, здрады і расчаравання ў блізкіх людзях. Некалькі разоў трапляў у рукі святой інквізіцыі, але кожны раз знаходзіліся заступнікі і вызвалілі яго з-пад арышту. Старэйшы інквізітар і вялікі вікары дамініканцаў Фігераа, выпускаячы Лопеса на волю пасля аднаго з чарговых зняволенняў, настойліва параіў яму “старанна вучыцца і не баламуціць народ”. А вялікі вікары дамініканцаў у Саламанцы Фрыас, куды перабраўся з Алкалы непрызнаны барацьбіт за чысціню слова Божжа, даў аналагічную параду, падкрэсліўшы, што ён “мала спрактыкаваны ў рыторыцы і можа ўспасці ў ерась”.

(Працяг будзе).

Станіслаў ЦЯРОХІН

МНОГИЯ ПРЬИДУЦЬ АД ІМЕНИ МАЙГО

(ЕЗУИТЫ НА БЕЛАРУСИ)

Прозвішча аўтара “Славутых адвагай на вайне”, “Мядовага бунту”, выдадзеных у “Бібліятэцы газеты “Голас Радзімы”, бадай, не трэба нагадваць нашаму чытачу. Станіслаў Цярохін, акрамя вышэйгаданых кніжак, напісаў не адзін артыкул для “Голасу Радзімы”. Яго ўлюбёная стыхія — даўніна, любіць ён падарожжы ў глыбіню стагоддзяў, каб вынесці адтуль нешта нязведанае, даўно забытае і надта цікавае.

На гэты раз Станіслаў Цярохін пры-

нёс у рэдакцыю навукова-папулярны нарыс гісторыі ордэна езуітаў. Нарыс гэты складае аб’ёмную кнігу, якую аўтар падрыхтаваў да друку, мы ж прапануем чытачу скарачаны газетны варыянт яе, мяркуем, што гэта будзе цікавае чытанне, бо, як піша доктар гістарычных навук В. Фядосік, кніга насычана гістарычнымі фактамі, многія з якіх нам невядомы. І галоўнае — аўтар мае свой, беларускі погляд на гісторыю Бацькаўшчыны і на тую ролю, якую адыгралі ў ёй езуіты.

Францысканцы паявіліся на Беларусі гадоў на дзесяць пазней. У XIV стагоддзі ўзялі свае касцёлы ў Вільні і Наваградку. Затым спакваля заснавалі кляштары ў Гальшанах, Гародні, Дзісне, Драгічыне, што на Бугу, Ашмянах, Івянцы, Лукомлі, Менску, Наваградку, Паставах, Пінску, Полацку, Празароках, Воршы, Сяне і ў іншых мясцовасцях краю.

Не магло застацца па-за ўвагай Лопеса і тое, што ордэнскія кіраўнікі розных узроўняў мелі рэальную магчымасць службовага росту. Многія з іх станавіліся кардыналамі, а некаторыя нават папамі. Былому вайскоўцу імпанавала здзіўляючае падабенства манаскіх ордэнаў з арміяй — тыя ж статут, жалезная дысцыпліна, безагаворачнае паслушэнства, іерархічная сістэма чыноў, пасадак, падпарадкавання і нават шкала заахвочвання, ушчування і пакарання. Усё гэта разам узятае і абумовіла выбар справы жыцця. Далейшая дзейнасць дазваляе меркаваць, што Лопес ужо ў пачатку новай дарогі бацьчыў сябе ў будучыні далёка не ў ролі звычайнага манаша, пакарлівага і бязмоўнага выканаўцы чужой волі.

Бацькі сустрэлі рашэнне сына ў штыкі і на ўсякі выпадак загалі не спускалі з яго вачэй. Але Лопес абвёў усіх вакол пальца. Знешне скарыўшыся волі бацькоў, ён пачаў скардзіцца на прыступы млявасці, абстраэнне болю ў нагах і зноў пачаў хадзіць на мыліцах. Прытупіўшы ўвагу сямейнікаў, ён на досвітку аднаго сакавіцкага дня 1522 года ўцёк з дому і накіраваўся ў Мантэсары кляштар.

Але шалі яшчэ вагаліся. Дзесяці ў глыбіні душы мулка варочаўся камячок сумнення. Схільны да фаталізму васконец

ных спадзяванняў.

Ля цудатворнага абраза Багаматэры, што захоўваўся ў капліцы кляштара, Лопес па ўсіх правілах рыцарскага кодэксу прысягнуў на вернасць Святой Дзеве Марыі, ахвяраваўшы ёй сваю шпагу, а дарагія даспехі і рыцарскае ўбранне падараваў ашалеламу ад радасці жабраку.

Апрануўшы жабрацкія лахманы і падперазаўшыся вяроўкай, накіраваўся пешшу ў суседняе мястэчка Манрэсу, дзе для дасягнення адпаведнай святасці і ўмацавання духу вырашыў прайсці выпрабаванне. Пасяліўшыся непдалёку ад мястэчка ў пячоры на скалістым безракі Льёбрэгат, духоўны рыцар давеў сябе постам, малітвамі і самотнасцю да такой ступені фізічнага і душэўнага знясілення, што ў яго пакліся галоўнаыніца: то яго спакушаў усялякімі абяцанкамі д’ябал, то наведваў Бог і ласкава размаўляў з ім. Пры паяўленні творцы ўсяго існага істоту рыцара Святой Дзевы Марыі ахоплівала ўсёпаглынальнае пачуццё пашчотнага спакою і няведамай душэўнай асалоды. Пасля ён пачынаў трызіньці і страчваў прытомнасць.

Паяўленне на людзях рэдка абыходзілася без зняважлівага смеху: дарослыя кпілі з чалавека ў вяртыгах пад бруднымі лахманамі з непрыемным пахам, дзеці дражніліся і літаральна не давалі яму праходу. Між тым погалас пра пустэльніка, чаго, між іншым яму і трэба было, разышоўся далёка за наваколле Манрэсы. Адны лічылі яго святым, другія з’ехаўшым з глузду дзіваком.

Дапаўзлі чуткі і да замка Лаёлы. Старэйшы брат Марцін-Гарсыяс Лопес адразу ж выехаў ратаваць малодшага брата, у якога, як лічылі ў сям’і, мазгі крыху ссунуліся набакіры. Але

лаадукаваны і аднабока дасведчаны ў звычайным жыцці чалавек наважыўся і тут жа ў пячоры, так, прынамсі, сцвярджаюць яго шматлікія біёграфы, напісаў кнігу “Духоўныя практыкаванні”, па яго цвёрдаму перакананню, пры непасрадным удзеле Гаспадара Сусвету. Адсюль — блюзнерская самаўпэўненасць, што пры наяўнасці “такой кнігі нават Евангелле становіцца непатрэбным”.

Многія даследчыкі, у тым ліку асобы духоўнага звання, адзначалі бльпанасць і цьмянасць разумення былым афіцэрам асноўных прынцыпаў хрысціянскай дагматыкі. Напісаная ў жанры рыцарскіх раманаў, адзіных знаёмых яму літаратурных твораў, кніга больш чым яскрава адлюстроўвала сумбур у яго галаве. Аднак, нягледзячы на гэта, шмат якія выказанья ў ёй палажэнні былі пазней уасоблены ў новаствораным ордэне.

Дзесяці ў лютым 1523 года пакінуў Манрэсу і адправіўся заваеўваць свет. Найперш у Іерусалім пакланіцца магіле Сына Божжага, а галоўнае, для наварочвання мусульман у хрысціянства. Правінцыял францысканскага ордэна, да якога паломнік звярнуўся за благаслаўленнем, адразу ж зразумеў, што мае справу з дрымуцьм невукам. Асабліва ўражвала хваравітая самаўпэўненасць наведвальніка, поўнае няведанне мясцовых умоў, мовы, звычай і асноў ісламу. Стары францысканец жахнуўся, зразумеўшы, колькі дроў можа наламаць гэты фанатык, і загадаў неадкладна пакінуць Палесціну. Ашломлены такой сустрэчай Лопес скарыўся, тым больш, што першы урок ён атрымаў яшчэ на галеры, калі паспрабаваў выправіць

[Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.]

Многуважаемы гаспадар Консул.

Імя чэстна ізожыць Вам в
настаўчай запісцы некаторыя
інфармацыйныя сведчаныя, ка-
саюцца беларускага вопро-
са в сувязі с тэм дзвіжэннем, ко-
торое ныве прыходзіць в Севе-

дстагаец аднаваменна двух
целей. Во-першы, удоставеря-
ец перад Европой і Амерыкай
сваю кажущуюся паследова-
тэльнасць прынцыпу свабоды
самоопрэделения народоў; во-
вторых, якобы дэлаец уступку і
тэм приміраец сяб с беларус-
скім нацыянальным дзвіжэн-
ем.

Положенье окупированных

ства і русскіх демократиче-
скіх партый. А поскольку по-
пыткі этих большевистских
агентов направлены на бело-
русскую массу в Америке, на
которую правительство Бело-
русской Народной Республики
возлагает надежды как на один
из более активных и ценных
элементов в деле возрождения
родины, — остается к этому
равнодушным оно не может.

іншых амэрыканскіх гарадох
складаюцца зь беларусаў"
(тут і вышэй падкрэслена
мною. — Я. Я.).

Руска-Славянскаму Таварыст-
ву ў Нью-Ёрку

Ад імені Ураду Беларускай На-
роднай Рэспублікі звяртаюся да
Вас, Паважанае Таварыства, з
просьбай памагчы грашыма на
надрукаванне патрэбных для
беларускіх школ кніжак.

Ня глядзя на ўсялякія пераш-
коды і перапоны са стараны па-
лякаў, якія часта арыштоўваюць
нашых вучыцеляў і закрываюць
школы, усё ж такі на тэрыто-
рыі, занятай палякамі, існуе ця-
пер каля 500 пачатковых школ
(у Віленшчыне і Горадзеншчы-
не), 3 гімназіі (у Вільні, Горадні
і Гарадку Вілейскага павету), да
і адна вучыцельская семінарыя
(Баруны Ашмянскага павету).

Усе гэтыя школы
ўтрымліваюцца на кошт белару-
скага насялення. Многа пачатко-
вых школ існуе пакрыёма, дзеля
таго, што палякі не даюць пазва-
лення. І пры ўсіх труднасьнях ба-
рацьбы за сваё нацыянальнае
жыццё, у нас яшчэ вялікі недах-
ват кніжак для школ. У некато-
рых школах на 5—10 вучняў адна
школьная кніжка, а меісцамі
справа з кніжкамі і яшчэ горай.

Не лепей наша культурная
справа стаіць і ў Савецкай часці
Беларусі. Праўда, там адкрыта
каля 5 000 пачатковых школ і не-
калькі сярэдніх, але кніжны го-
лад там яшчэ востры: часта на
ўсю школу маюць усёго адзін
камплект кніг, а ёсць школы,
дзе дзеці вучацца саўсім
без кніг, пішучы на дошках. Тлу-
мачыцца гэта найперш тым,
што ў Савецкай Расеі наогул няма
паперы і паразбіваны друкарні.

Зрэшты, адношаньня савецкіх
ўладцей да культурных патрэб
беларускага народу прыхільны
толькі на словах і ў газэтах, а фак-
тычна, каб нашы арганізацыі не
падтрымлівалі самі сваёй культур-
най справы, то з аднаго іхняга
памачы трэба было бы саўсім паза-
чыць усе школы. Напрыклад: на
дзяржаўнае савецкае беларускае
выдавецтва апошнімі часамі
асігнавана аж 5 000 000 савецкіх
рублёў. Перавёўшы гэтыя вялікія
грошы на далары, атрымаецца
усёго... 250 дзяляраў. Ведама,
што з такімі грашамі многа
зрабіць няможна.

Па самаму скромнаму падш-
чоту трэба надрукаваць для на-
шых школ 1 000 аркушаў.
Лічачы па 2 500 ням. мар. (каля
38 дзяляраў) за аркуш друку
без аплаты аўтарскіх ганарараў і
кпіш для ілюстрацыі, атрыма-
ецца сума 2 500 000 ням. мар.
На аўтарскія і кпіш, далічыўшы
1 500 000, атрыма-
ецца круглая сума ў 4 000 000
нямечкіх марак, або каля
60 000 дзяляраў.

Урад, здаючыся на чужой
тэрыторыі і ведучы палітычнае
змаганне за цэласць і незалеж-
насць Беларусі з такімі імпэрыя-
лізмамі, як польскі імпэрыялізм і
расейскі цэнтралізм, не можа здаво-
ліць гэтыя нашы патрэбы, звяртаючы
усё свае сілы і ўсе кошты
(вельмі ў дадатку кошты агра-
нанчаныя) на палітычную рабо-
ту і змаганне за лепшую буду-
чыню. На сваё ўтрыманне Урад
дабывае грошы праз нацыя-
нальныя арганізацыі з аб'яд-
неўшага і разбуранага вайной
краю. Пры найлепшай ахвоце
вялікіх грошай выдаць не можа.
Тым болей, што кнігі пры-
ходзіцца раздаваць дзецям дар-
ма, як гэта робяць і палякі у нас
з тэмай, каб перацягнуць дзяцей
у свае школы, а знача затрача-
ня капіталу можа вярнуцца
толькі ў назначанай частцы.

Калі бы Пыважанае Таварыства
знацішло магчымым прыняць на
сябе ўсе або часцю коштаў па вы-
давецтву кніг для беларускіх
школ, то наша просьба да Вас пе-
равасці азначаную падмогу тэле-
графам, каб скарэй можна было
прыступіць да працы і каб на во-
сень школа наша была ўжо забя-
спечана кніжкамі. Грошы найлепш
перавесці на Літоўскі Дзяржаўны
Банк у Коўне на імя нашага Ураду.
З вялікай пашанай Старшыня
Рады Народных Міністраў
Беларускай Народнай Рэс-
публікі

Ліст В. Ластоўскага да
Міхайлы Зварыка ў Нью-Йорк
пераклікаецца з лістом у Руска-
Славянскае Таварыства. У пака-

зальніку імянаў кіпелеўскай ма-
награфіі згадваецца толькі Хве-
дар Зварыка. Магчыма, удачлівы
бізнэсмен Хведар Зварыка, "які меў
адзёжнае прадпрыемства ў Браўн-
свіле, Нью-Ёрк" (с. 198), у 1939 годзе і
адзін з кіраўнікоў беларускай
арганізацыі таксама ў
Браўнсвіле (Брукліні) згаданы
без імя Зварыка (с. 103) — роз-
ныя асобы. У кожным разе адра-
сат Ластоўскага — Міхайла
Зварыка — застаецца пакуль
што постаццю бліжэй невядо-
май.

25 кастрычніка 1921 г.

Яго Дастойнасці Грамадзяніну
Міхайлу Язэпавічу Зварыка ў
Нью-Ёрку

Я атрымаў ліст ад грамадзяніна
Бубешка з паведамленнем,
што мой ліст з просьбай аб дапа-
мозе на культурна-просветную
працу ў Беларусі ім перададзены
па назначэнню ў Руска-Славян-
скае Таварыства. У тым жа
лісце ён, паведамляючы аб
сваім выезде на Далейшы Ус-
ход¹, кажа, што ў часе яго на-
бытнасці можна знасціцца з
Вамі. Дзеля гэтага выбаіраю,
што Вас турбую нашымі спра-
вамі, але палажэнне ў нас на
бацькаўшчыне так цяжкае.

Асабліва цяжкае палажэнне на-
шай школьнай справы за неда-
статкам кніг. Калі ніякім спо-
сам нельга дастаць ад нашай
амерыканскай калоніі падмогі
на грамадзянскія ўстановы,
каб яны маглі працаваць, то ці
не маглі бы Вы знасціць людзей,
якія захацелі бы ўлажыць у вы-
давецтва беларускіх кніг гро-
шы дзеля заробтку? Кніга бел-
ларуская цяпер мае вялікі по-
пыт. Выдавецтва з вялікім
капіталам мае вялікія шансы на
працвітанне. Разумеюцца, да-
ход пачне даваць яно не з пер-
шага, а з 5—6 году. Адзін
толькі варунак — асоба ці па-
шычкі такога прадпрыемства
павінны быць беларусы. А гэта
таму, што інтэрас пэўны і на-
шы грамадзянскія ўстановы не
хочуць, каб на нашай кнізе
рабілі сабе маенткі чужыцы.
Можна было бы злажыць ак-
цыйнае "Таварыства белару-
скай кнігі". Асабліва падхадзя-
чы гэта інтэрас для тых белару-
соў, якія з капіталам хочучы
вярнуцца на бацькаўшчыну.
Нам вядомыя выпадкі, што,
вярнуўшыся з Амэрыкі,
людзі, нават з вялікім
капіталам, так няўмела
пакіравалі грашамі, што ў не-
калькі гадоў астатліся з пус-
тымі рукамі і толькі збагацілі
розных працоў. Уложаныя ж
грошы ў выдавецтва давалі бы
ім пастаянны і саўсім пэўны,
у дадатку стаўнукова высокі,
працэнт. Найтанней кнігі дру-
каваць у нас у краю, урад
(праўленне) таварыства
павінна было бы абаснавацца
дзе-небудзь у Літве ці Латвіі,
каб блізка было да баць-
каўшчыны і каб тавар мог ля-
жаць у бяспечнасці.

Мы даўно не мелі з Амэрыкі
лістоў і не ведаем, што робіцца
нашымі беларусамі. Што
робіць прэс-бюро? Вестак ад
яго мы даўно не мелі.

У нас адбылася ў Празе Беларуска-
Нацыянальна-Палітычная
канферэнцыя², вынесеныя рэ-
залюцыі пасылаю разам з гэ-
тым лістом.

Астаюся з вялікай пашанай³.

¹ Бубешка Сцяпан (1874—1928) — адзін з найстарэйшых свядомых беларускіх эмігрантаў, ураджэнец Гродзеншчыны (мястэчка Луна Мастоўскага раёна), прыехаў у Амэрыку ў 1890 годзе.

² На Далейшы Усход — як паведамляе В. Кіпель, "калі С. Бубешка быў пераведзены кампаніяй на іншую працу за межамі Злучаных Штатаў", дзейнасць беларускай арганізацыі ў Браўнсвіле (Брукліні) прыпынілася (с. 103).

³ Прэс-бюро — дзейны асяродак беларускага слова. Прэсавое Бюро паўстала ў Нью-Ёрку і месцілася па адным адрасе з нью-ёркскім Беларуска-Нацыянальным Камітэтам.

Беларуская Нацыянальна-Палітычная канферэнцыя адбылася ў Празе ў верасні 1921 года і мела мэтанакладна дзейнасць розных беларускіх палітычных партый і рухаў.

⁴ Як і ў папярэднім лісце, подпісу няма, аднак далей у справе ідуць аўтаграфі В. Ластоўскага — чарнавыя накіды гэтых пісем.

"ДАЎНО НЕ МЕЛІ З АМЭРЫКІ ЛІСТОЎ..."

ро-Амерыканскіх Соедіненных
Штатах.

Беларускае нацыянальнае
дзвіжэнне, начавшаеся [не-
разб.] освободительных ідей
России (крэстьянская реформа,
введение земства и т.п.)
имеет своей целью культурно-
национальное, экономическое
и политическое возрождение
Белоруссии. Основным посту-
латом дзвіжэння являецца твёр-
дае установленны прынцып, што
возрождение Белоруссии мо-
жет быть достигнуто только
при условии, если оно будет
опираться на всем народе. Широкий демократизм — вот
основной лозунг дзвіжэння. Дзві-
жэнне имеет своей целью вос-
питать в белорусском народе
чувство гражданственности,
уважение к своим националь-
ным особенностям, к своей
истории и своим обычаям. Бело-
рус может быть гражданином
своей страны только тогда,
когда в нем исчезнут прежние,
воспитанные самодержавным
режимом, рабские привычки.

Распад бывшей Российской
Империи выдвинул на очередь
целое политическую проблему
устроения Белоруссии. При
Временном Правительстве
вопрос этот не успел быть
вырешенным. Захват центральной
власти большевиками беспово-
отно решил этот вопрос: 25
марта 1918 года на всенарод-
ном конгрессе (1 872 депутата)
Белоруссия была объявлена
независимой от Москвы Демокра-
тической Республикой.

Во главе Белоруссии стала Ра-
да (Совет) Республики, которая
должна была осуществить созыв
учредительного собрания
Белоруссии. Правительство
новый центр находился в Минске.
Осуществлению независимости
Белоруссии, однако, помешала
польско-большевистская
война. Сдавленная с двух
сторон Белоруссия не могла
удержать национальной власти,
и правительство Белорусской
Народной Республики принужде-
но было переехать на террито-
рию дружественной Литвы, где
пробывает до настоящего
времени.

Деятельность Белорусского
Правительства в настоящее
время направлена к тому,
чтобы по мере возможности
укрепить в народе стремление
к демократической власти и
добиться в результате установления
объединенной и независимой
Белоруссии.

Лозунги национального
возрождения в демократических
формах имеют в широких
массах исключительный успех.
Стремление жить своей
жизнью, для своих интересов,
а не для чужих все ярче
проявляется во всех
классах населения и
служит залогом того, что
раньше или позже, но народ
добьется своего освобождения.
Вместе с установлением
законной и нормальной
власти в России
встанет вопрос о
заключении с ней
тесного демократического
союза, без которого
Белорусь не может
строить своего
будущего.

Настоящее положение
Белоруссии Вам,
Господин Консул,
известно: по
Рижскому договору
Белоруссия
разделена между
Польшей и
Советской
Россией. В
пределах
Советской
России
советская
власть
создала
фикцию
независимой
советской
(красной)
Белоруссии,
чем

частей
Белоруссии
чрезвычайно
тяжелое. Большевистский
режим
восточной
Белоруссии
разрушает
все
основы
нормальной
жизни;
польский
режим
в
Западной
Белоруссии
направлен
к
тому,
чтобы
убить
в
белорусском
народе
самую
мысль
о
независимости
белорусской
нации
и
превратить
этот
край
в
Польшу.
Осуществляется
любимая
циничная
теория
польских
политиков,
что
Белорусь
должна
явиться
польской
колонией,
а
белорусский
народ
—
навоз
для
более
пышного
расцвета
польской
культуры.

Страдания
белорусского
населения
под
польской
окупаціей
являются
одним
из
наиболее
могучих
стимулов
организации
белорусов
в
Америке.
По
данным
статистики,
число
граждан
Северо-Американских
Соединенных
Штатов,
белорусов
по
национальности,
исчисляется
в
...
человек.
Большевик
из
них
проживает
в
штатах:

К
сожалению,
как
это
можно
с
очевидностью
удостоверить,
все
дзвіжэнне
белорусов
в
Америке
попадает
в
ненадлежащие
руки.

Правительство
Белорусской
Народной
Республики
имеет
данные
о
том,
что
благородные
стремления
американских
белорусов,
направленные
к
защите
их
родичей
от
тяжелейшей
польской
окупаціи,
утилизируются
враждебными
им
силами
в
целях
большевистской
пропаганды.
Дело
это
ведется
очень
умело.
Вначале
руководители
и
организаторы
его
не
выявили
своих
истинных
намерений
и,
говоря
о
польских
зверствах
в
Западной
Белоруссии,
умалчивали
о
том,
что
творится
в
Восточной
Белоруссии,
окупированной
большевиками.
Когда
же
на
платформе
защиты
Белоруссии
от
поляков
были
созданы
необходимые
организации,
руководители
их
выдвинули
лозунг
соединения
Белоруссии
с
Советской
Россией,
всячески
ее
восхваляя.

Ныне
подобные
программы
уже
не
считают
нужным
скрывать,
и
в
некоторых
русских
американских
газетах
ведется
открытая
большевистская
агитация.
Так
поступает
организация,
известная
под
именем
"Чикагского
Комитета
Защиты
Белоруссии".
Свое
последнее
слово
упомянутый
Комитет
произносит
в
форме
"Открытого
письма
Белорусского
Национального
Комитета
в
Риге,
Вильне
и
Ревеле".
Не
соглашаясь
с
тактикой
борьбы
упомянутых
комитетов
с
польским
гнетом
и
неумело
полемизируя
с
лозунгами
белорусского
национального
дзвіжэння,
"Чикагский
Комитет"
в
конце
письма
раскрывает
свои
карты
призывом
к
белорусам,
живущим
в
Америке,
объединять
свои
силы
с
Советской
Белоруссией
и
Советской
Россией.

Поскольку
агитация
за
Советскую
Россию
ведется
в
Америке
агентами
и
представителями
Московского
правительства,
имеет
своим
объектом
русских,
правительство
Белорусской
Народной
Республики,
стоя
на
демократической
платформе,
не
считает
для
себя
возможным
бороться
против
нея.
Это
дело
русского
общества

Борьба
с
подобной
пропагандой
ведется
белорусскими
демократическими
организациями
путем
переписки
с
американскими
белорусами,
путем
посылки
им
воззваний,
литературы
и
т.д.
Но
как
видно
из
обозрения
соответствующих
данных,
главным
образом
прессой,
подобный
способ
борьбы
не
достигает
цели.
Письма
и
литература
очень
часто
попадают
не
по
адресу
и
при
злой
воле
тех
лиц,
в
руки
которых
они
прибывают,
обращаются
часто
во
вред
дзвіжэнню.

В
результате
более
чем
годового
наблюдения
за
белорусским
дзвіжэннем
в
Америке
правительство
Белорусской
Народной
Республики
пришло
к
твёрдому
убеждению,
что
для
предупреждения
вредной
пропаганды
большевизма
среди
американских
белорусов
необходимо
противопоставить
ему
организованные
в
Америке
же
установления,
стоящие
на
демократической
платформе.
Необходима
организация
Белорусского
Национального
Комитета
по
образцу
тех,
которые
существуют
в
Европе.

Попытки
правительства
Белорусской
Народной
Республики
образовать
подобный
комитет
отсюда
до
сих
пор
не
привели
к
цели.
Слишком
далеко
расстояние
и
очень
трудно
найти
соответственных
организаторов.

Поэтому
предлагается
неизбежным
послать
в
Америку
белорусскую
делегацию
с
соответственными
поручениями.
В
состав
делегации
должны
войти
лица,
известные
правительству
Белорусской
Народной
Республики
как
деятели
белорусского
демократического
дзвіжэння.
В
том
числе
некоторые
члены
белорусского
правительства.

Правительство
Белорусской
Народной
Республики
выражает
уверенность,
что
намерения
ея,
изложенные
в
настающей
записке,
соответствуют
интересам
Вашего
Правительства
и
что
с
Вашей
стороны,
господин
Консул,
они
встретят
поддержку.

В
случае,
если
Вами
будет
получен
благоприятный
ответ
на
нашу
просьбу
о
посылке
в
Северо-Американские
Соединенные
Штаты
Белорусской
Делегации,
Правительство
Белорусской
Народной
Республики
будет
иметь
честь
сообщить
Вам
имена
тех
деятелей,
которые
войдут
в
ее
состав.
Пользуясь
случаем
выразить
Вам,
господин
Консул,
чувство
моего
глубокого
к
Вам
уважения,
готовый
к
услугам...

Наступны
дакумент
—
першы
ў
"амерыканскай"
папцы
(адз.
зах.
30,
арк.
1—3).
Прызнаюся,
зварот
"Руска-Славянскаму
таварыству
ў
Нью-Ёрку"
ўвесь
час
бянтэжыў
мяне
сваёй
неадлава-
дчасцо
мовы,
зместу
ліста
і
асобы
адрасата.
Чаму,
звяртаючыся
да
рускага
таварыства,
Ластоўскі
піша
па-беларуску?
З
нацыяналістычных
настроў?
Але
да
амерыканскага
консула,
як
сведчыць
папярэдні
дакумент,
ён
спакоіна
пісаў
па-расейску.

Манаграфія
Вітаўта
Кіпеля
дае
на
гэта
разгорнуты
і
пераканаўчы
адказ.
Вось
адно
з
дзесяткаў
сбраных
аўтарам
сцвярдзэнняў:
паводле
чыкагскай
"Беларускай
Грыбуны"
(1928,
N
2),
"расейская
калёнія
складаецца
на
99%
зь
беларусаў.
Фактычна
ўсе
"расейскія"
арганізацыі
ў
Чыкага
дзій у

¹ Пропуск у арыгінале.

² Подпісу няма.

ПАД ВЫСОКИМ НАПРУЖАННЕМ

НАТАТКІ З НАГОДЫ
60-годдзя КІНАРЭЖЫСЭРА
Віталя ЧАЦВЕРЫКОВА

Яго імя — сярод імянаў тых дзеячаў беларускага кіно, якія ў нядаўнім мінулым вызначалі яго ўзровень, тэматычную скіраванасць і аблічча. І радасць прызнання адчуў, атрымаўшы ў 1979 годзе пачэснае званне народнага артыста рэспублікі. Творчая біяграфія яго абарвалася заўчасна. Ён усяго на дзесяць дзён перажыў сваю сталасць — 50-годдзе. Нарадзіўся Віталь Чацверыкоў у жніўні 1933 года і ў той жа месяц 1983 раптоўна памёр. Лёс адвёў яго на творчасць усяго два дзесяцігоддзі: дэбютаваў у 1963-м кінанаведай “Не плач, Аленка”, а ў 1983-м не паспеў завяршыць апошнія здымкі кінадрамы “Сад”. Жыццё яго можна пазначыць назвай аднаго з створаных ім дакументальных фільмаў — “Высокае напружанне” (аб мантажніках-высотніках).

Незадоўга да трагічнага жніўняскага дня 83-га мы сустрэліся з Віталем Паўлавічам, мелі працяглую размову. Загадзя дамовіліся, што яна будзе даверлівай і шчырай, па магчымасці — самакрытычнай. Ён ахвотна адказаў на ўсе мае пытанні, не адбіваючы ад крыткі, разважаў аб тым, што зрабіў сам, яго калегі-рэжысёры, дзяліўся планами, прынаваўся, што будзе больш жорстка ставіцца да сябе, як ён казаў, “у плане псіхалагізацыі характараў і вобразнай пластыкі”. Я адчула, што яму хацелася выгаварыцца, падбадзёрыць сябе пасля нядаўняга інфаркту і перад здымкамі новага фільма “Сад”. Успамінаў юнацтва на караблі, дзе служыў бацька, Ленінградскае ваенна-марское вучылішча, як пасля яго нечакана для самога сябе трапіў ва Усесаюзны інстытут кінамастаграфіі. Там прыгожым стройнага юнака залічылі на акцёрскі факультэт. Вось ён ужо і складаную ролю Мечыка ў фільме “Разгром” сыграў. А недзе ў падсвядомасці вабіла рэжысура, і ён пераходзіць у рэжысёрскую майстэрню Р. Козінцава, мастака бескампраміснага.

— А самому потым даводзілася адступаць ад “наказаў” педагога, — па абавязку крытыка ўпікнула я Віталю Паўлавіча, маючы на ўвазе яго малацкавую камедыю “Саша-Сашачка”, першую поўнамэтражную карціну толькі што дыпламаванага рэжысёра.

— Я доўга “хандрыў” пасля “Сашачкі”, — прызнаўся мой субяседнік на пачатку той нашай (і як аказалася, апошняй) размовы. — Але няўдача дала мне і карысны ўрок: рабі фільмы пра тое, што ведаеш, дакопвайся да праўды. Каб глыбей ведаць жыццё, накапіць уражанняў ад сустрэчы з людзьмі, я часова пакінуў ігравое кіно і пайшоў у дакументалістыку.

Яна дапамагла маладому рэжысёру знайсці сваю тэму, герояў, якія найбольш цікавілі яго. “Высокае напружанне”, “Праз

горад, праз гадзі”, “Пакараны ў сорок першым”, “Семдзсят дзевятая вясна”, “Я хачу вам расказаць” — аб пюдзях высокага абавязку. Кожны з гэтых кінаарысаў мае лаканічны і вярзны вобраз (электрамонтажнікаў, мінскай трамвайшчыцы, былога марака-чырвогавардзейца, юнага падпольшчыка, настаўніцы — сястры піянера-героя Марата Казея). З плыні ілюстрацыйна-дэкларацыйных стужак чацверыкоўскія дакументальныя кароткаметражкі вызначаліся лаканічнай змястоўнасцю, шчырай зацікаўленасцю лёсамі сваіх герояў, шчырасцю размовы з імі. У кадры — атмасфера ўзаемнага даверу, што наогул было характэрна для твораў кінамастаграфістаў з пакалення “шасцідзсятнікаў”. Кіруючыся праўдай факта, В. Чацверыкоў імкнуўся паглыбіцца ў акаліччаныя, якія абумовілі яго “прапусціць” праз, як ён сам гаварыў, “вочы публіцыста не ў ружовых акулярах, а з наведзеным на чалавека біноклем”.

— Нельга адразу брацца за глабальныя тэмы, да іх патрэбны прыступкі, — зазначыў Віталь Паўлавіч, калі размова пайшла аб яго шасцісерыйным тэлефільме “Руіны страляюць” і шырокаэкраннае дыялогі “Польмя”, “Чорная бяроза”. Публіцыстыка была апырышчам рэжысёра пры іх стварэнні. У савецкім кіно 70-х гадоў патэтыка часта пераважвала праўду гісторыі. Адчуваецца гэта і ў беларусьфільмаўскіх эпопеях рэжысёра Чацверыкова. Аднак яны дакладна сведчаць аб гераізме беларускага народа ў гады барацьбы з нямецка-фашысцкімі акупантамі, яго нязмернай трагедыі. Чацверыкоў з нейкай унутранай крыўдай рэзаваў на папрокі крытыкаў за ілюстрацыйны спосаб вырашэння некаторых сюжэтных ліній, вобразаў. Справаўаў апраўдацца тым, што ў эпічных творах нельга дэталёва паказаць усё: тут важна, каб вакол цэнтральных ліній і сітуацый узнікала “поле прыцягнення, каб у ім пульсавала аўтарскае адчуванне”.

Высакароднасць памкненняў герояў, маральны аспект іх учынкаў і аўтарскай пазіцыі былі важнейшымі прынцыпамі Віталю Чацверыкова як мастака. Ён імкнуўся да такой размовы з гледачом, калі ўстанаўліваецца ўзаемаразуменне, давер да аўтарскай пазіцыі. Дзеля гэтага апісаная ў сцэнарыі падзеі, сітуацыі рэжысёр “абжываў”, ці, як ён гаварыў, пераварваў да такой кандыцыі, што сам нібыта рабіўся іх удзельнікам. І заўсёды шукаў такіх выканаўцаў роляў, якія б не дапускалі найгрышу ні ў якім стане. І сапраўды: мноства персанажаў прайшлі перад кінакамерай у сёрыяле “Руіны страляюць”. І кожны нібы з хронікі часоў Вялікай Айчыннай.

Як у жыцці, так і ў мастацтве В. Чацверыкоў свае сімпатыі аддаваў людзям яснай пазіцыі, здольным на рызыкоўныя

учыні. І ўжо таму, лічыў рэжысёр, яны не могуць быць “чысценькімі”, прыкладна станоўчымі. Увасабленнем такой устаноўкі быў фільм аб Палесці “Паводка”.

Сцэнарый гэтай дылогіі з’явіўся пасля таго, як рэжысёр разам з пісьменнікамі В. Казько і В. Адамчыкам, кінадраматургам Ф. Коневым і апэратарам Ю. Марухіным праехалі амаль усе мясціны, якія закранула “вялікая меліярацыя”. Сустрэліся з тэарэтыкамі і практыкамі, вывучалі розныя канцэпцыі пераўтварэння “балотнага краю”. І зразумелі, адчулі вялікую драму. Пасля гэтага з’явіліся яе героі і антыгероі, асобы, што тварылі рэчаіснасць. Мацвей Роўда апынуўся ў цэнтры гэтай драмы таму, што многае браў на сябе.

І памыткі яго маюць маштаб цэлай сістэмы.

Героі ігравых фільмаў Чацверыкова разнапланавыя: падпольшчыкі і партызаны, меліяратары і будаўнікі прамысловых гігантаў, золатадобытчыкі (з рамана Дж. Лондана “Час-Не-Чакае”), памесныя дваране (з апавесці І. Тургенева “Зацішша”). Мастацкі ўзровень вобразаў неаднолькавы. Але ёсць ва ўсіх іх эмацыянальная ўзрушанасць, пакутлівыя пошукі маральных высноў. Рэжысёр прымаў блізка да сэрца ўсё, што рабіў. Можна таму яно і не вытрымала — спынілася ў росквіце творчых сіл.

У апошнюю нашу сустрэчу (ясны вясновы дзень 1983 года) мы сядзелі ва ўтульным пакоі Дома кіно, пілі каву, а магнітафон фіксаваў нашу размову, якую сам Віталь Паўлавіч назваў споведдзю. Яго нервовы рухомы твар паружаваў. Ён часта курьў, а на маю заўвагу, што гэта рызыкоўна пасля інфаркту, з сумнай усмешкай адказаў: “Хачу пражыць мужчынам, а не хворым рэшту, накінаваную мне лёсам”. Рэшта аказалася невялікай. “Сад” выйшаў на экраны, калі рэжысёра не было ў жыццях. Але там страшная абарона дабрыйні сумленнасці, непрыняцце двурушніцтва і прыстасавальніцтва. Два героі — антыподы па жыццёвых прынцыпах (былі вайсковец і партызан, які пасля вайны арганізаваў прытулак для асірацелых падлеткаў, і хцівы, здольны на падман загадчык гаспадаркі) — вызначылі змест і жанр фільма. У назве “Сад” — не толькі вобраз жыцця, якое прадаўжалася на вызваленай ад акупантаў беларускай зямлі. У сцэнарыі В. Казько і Ф. Конева сэнс маральна-філасофскі.

Калі ў думках праецырую на экран “Сад”, “Чорную бярозу”, “Паводку” і іншыя фільмы рэжысёра Віталю Чацверыкова, сілуэтам бачу за імі чалавека з абвостраным пачуццём, дзёрзкага ў намерах, не заўсёды абачлівага ў выбары сродкаў для іх увасаблення.

Ефрасіння БОНДАРАВА.

ВОДГУЛЛЕ

КАМУ ПАТРЭБЕН ТАКІ “СЛАВЯНСКІ КІРМАШ”?!

Прагучалі апошнія акорды другога па ліку “Славянскага кірмашу”. На працягу тдня па тэлебачанні былі паказаны канцэрты адкрыцця фестывалю, нацыянальныя Дні Расіі, Украіны і Беларусі, канцэрт фіналістаў — маладых выканаўцаў, і, нарэшце, канцэрт закрыцця кірмашу. З’яўляючыся вялікім аматарам музычнага мастацтва, я пільна сачыў за ўсім, што адбывалася ў старадаўнім беларускім горадзе Віцебску. Скажам шчыра: фестывалю славянскага, падкрэслваю, славянскага музычнага мастацтва на самым высокім узроўні не адбылося...

Такі сабе балаганны кірмашок, асабліва гэта ярка праявілася на канцэрце закрыцця фестывалю. Тут табе і “Песняры”, і “Шчаслівы выпадак”, і Лілія Кіркораву, і Сафія Ратару, але тут жа і вар’яткі з “Паліцыі нораваў”!!! Хто дадумаўся іх запрасіць на кірмаш! Захацелася, каб было, “як у Еўропе”? Але ж мы яшчэ далека не Еўропа, асабліва што тычыцца поп-рок музыкі! І наш глядач не прывык бачыць на сцэне паўголых, пастрыжаных пад

“Катоўскага” дзявок, якія пад чужы спеў імітуюць танец каханя! А ў Віцебску адбылося ў заключны вечар кірмашу менавіта гэта. А ў Беларусі ж прыняты Закон аб барацьбе з парнаграфіяй!!! Вось вам і “барацьба”! “Паліцыя нораваў” сваім віхлянем прапагандавала секс, прычым вельмі нізкапробны, і я ўяўляю, як павінны былі сябе адчуваць людзі ў зале, якія яшчэ не страцілі пачуцця сораму.

Славянская мараль не дапускае распушчанасці, і калі арганізатары гэтага шоу асмеліліся назваць яго “славянскім”, то патрэбна праводзіць вельмі скрупулёзны адбор і выканаўцаў, і творцаў, якія гэтымі выканаўцамі будуць паказаны гледачам. Безумоўна, былі на кірмашы і светлыя імгненні, сапраўднае музычнае мастацтва: маю на ўвазе прыгожыя спева сапраўдных зорак славянскай эстрады Алегравай, Ратару, “Сяброў”, “Песняроў”, Кіркораву, але іх магло і павінна было быць больш, асабліва з такіх славянскіх краін, як Польшча, Чэхія, Славакія, Славенія, Харватыя, Сербія, Македонія, Балгарыя... Думаецца, што на кірмашы ў Віцебску ўдзельнікі конкурсу выканаўцаў павінны абавязкова выконваць адну песню беларускіх кампазітараў (на беларускай мове ці мове выканаўцы песні), раз кірмаш адбываецца на беларускай зямлі! Безумоўна, што гэта ўсё толькі мае асабістыя погляды на кірмаш, і я буду ўдзячны ўсім іншым неабякавым чытачам газеты, якія таксама выкажуцца па закранутых мною праблемах, выкажуць нешта сваё.

Пятруся КАПЧЫК,
філолаг.

г. Ізяслаў, Украіна.

Працягваецца знаёмства музычнай грамадскасці нашай рэспублікі з маладзёжнымі аркестрамі Германіі. З вялікай праграмай арыгінальных твораў на гэты раз у Мінск прыехаў калектыў акадэмічнага зямлі Бадэн-Вюртэмберг. Ён дырыжыруе прафесар Мюнхенскай кансерваторыі Бернардт Мальтры. Маладыя музыканты далі шэраг канцэртаў у нашай сталіцы, знаёмліліся з культурай рэспублікі, сустрэліся з аднагодкамі з хору “Менка” Мінскага вучылішча мастацтваў.

НА ЗДЫМКУ: нямецкія музыканты пасля канцэрта.

Фота У. ВІТЧАНКІ.

МРЫЙ: НОВАЕ ЗНАЁМСТВА

Выйшаў аднатомнік Андрэя Мрыя “Творы” (укладанне і прадмова “Прозорлівасць мастака” Я. Лецікі).

Адкрываецца кніга лістом “Другу працоўных Іосіфу Вісарыёнавічу Сталіну”, напісаным аўтарам у сталінскіх засценках, з якога добра відаць, якія складаныя і супярэчлівыя працы адбываліся ў трыццатыя гады і наколькі людзі, нават арыштаваныя, зняволеныя верылі “правадыру ўсіх народаў”.

Змешчаны раманы “Запіскі Самсона Самасуя”, журналісцкія допісы А. Мрыя, аб’яднаныя назвай “Гарачыя

кропкі часу”. Наступныя матэрыялы ўвайшлі ў раздзелы: “Цікавыя вокал” (дарожныя нарысы “Па Гомельскай акрузе”, “Каапэратары гандлююць”, “Па Дзвіне ў Сураж”), “Малюнк жыцця” (апавяданні ўзвышанскага перыяду), “І вечная табе любоў, мой родны край” (кразнаучныя матэрыялы).

Друкуецца таксама ліст дачкі А. Мрыя А. Рухінай да пісьменніка С. Грахоўскага, пасляпоўе Я. Лецікі, у якім ён расказвае пра захады па вяртанні з небыцця творчай спадчыны А. Мрыя і Л. Калюгі.

АДКУЛЬ ШТО ПАЙШЛО

ЛАХВА

Калі звярнуцца да вядомай кнігі В.Сямёнава “Россия. Полное географическое описание...”, то на старонцы 558 пра Лахву можна прачытаць амаль усё тое, пра што паведамляецца ў “Географічным слоўніку...”, але некалькі радкоў характарызуюць жыццё мястэчка канца XIX стагоддзя: “За 19 вёрст за Лунінецкам знаходзіцца на Брэсцка-Бранскай чыгунцы ст. Лахва, што грузіць да 15 тысяч пудоў хлебных і пясных грузаў. Яна ляжыць на мяжы Пінскага і Мазырскага павеятаў пры старажытным мястэчку той жа назвы, размешчана вярстах у 8 адракі Прыпяці, каля яе левага прытоку — ракі Смерты, сярод вялікіх гаёў. У Лахве дзве праваслаўныя царквы...” Вось гэты апошні факт — у Лахве дзве царквы — падтурхнуў мяне да думкі знайсці якія-небудзь дакументы, факты пра духоўнае жыццё жыхароў Лахвы, гэта ж таксама неад’емная частка гісторыі народа. Такія дакументы і факты, што адносяцца да канца мінулага стагоддзя, былі знойдзены.

Летам 1873 года па царкоўных прыходах Лунінецкага здзейсніў інспекцыйную паездку епіскап Мінскі і Бабруйскага Аляксандр. Наведанне і Лахву. Захавалася апісанне гэтага падарожжа, зробленае святшчэннікам І.Праваловічам. У Лахве епіскапа сустрэў хлебам-соллю тысячны натоўп веруючых з харугвамі і запаленымі свечкамі, тут жа было 8 святшчэннікаў у святочным адзенні з бліжэйшых вёсак. Быў адслужаны малебен.

У апісанні царкваў і прыходаў Мінскага епархіі, выдадзеным у 1879 годзе, гаворыцца, што “сказанню асаблівых аб Лахаўскай мясцовасці няма, толькі ў паўднёва-заходнім баку мястэчка ўзвышаюцца тры вялікія курганы, па паданню, гэтыя курганы не што іншае, як магілы ад вайны рускіх са шведамі...” Праз Лахву праходзіла 5-я ваеннакамунікацыйная дарога з Мазыраў у Пінск. У мястэчку было 3 яўрэіскія малітоўныя дамы. Іншыя інаверцы сваіх малітоўных будынкаў у Лахве не мелі. У архівах князёў Радзівілаў меўся дакумент, які сведчыў, што царква ў Лахве дзейнічала ўжо ў 1597 годзе. Вясковая царква Нараджэння Багародзіцы была пабудавана ў Лахве княгіняй Стафанія Радзівіл у 1824 годзе, потым на яе месцы была пабудавана каменная. З капліцы на могілніку ў 1865 годзе на сродкі прыхаджан была ўзведзена царква Аляксандра Неўскага. У лахаўскіх царквах было ў той час 7 званой. Адзін з іх вагою 20 пудоў.

Вядома, што ў Лахве на балотным масіве Кукуцелка размяшчаўся філіял Мінскай балотнай станцыі, створанай у 1911 годзе. Кукуцелку наведвалі, тут працавалі многія, пэтым вядомыя вучоныя. еляратары і балотазнаўцы.

У кастрычніку 1887 года ў паштовых дэведніках Расіі паведамлялася, што адкрыта новае паштовае аддзяленне ў Лахве. У жніўні 1910 года яно было пераўтворана ў паштова-тэлеграфнае.

А цяпер перанясёмся ў 20—30 гады нашага стагоддзя. У зборніку “Паўночна-ўсходнія землі” за 1933 год пра Лахву сказана, што тэрыторыя Лахаўскай воласці складае 645,5 квадратнага кіламетра, на ёй пражывае 21 405 чалавек, у самой Лахве — 3 420. Тут знаходзіцца чыгуначная станцыя, упраўленне воласцю, гарадскі суд (менавіта — гарадскі. — Л.К.), паштовае аддзяленне 5-й катэгорыі, касцёл, царква, сінагога. З тэрыторыі воласці вывозяцца будаўнічыя матэрыялы, драўляныя вырабы, воўна, конскі

волас, матэрыялы для вытворчасці алею (са справядачы Палескага ваяводы за 1937 год). У такой жа справядачы за 1930 год маюцца даныя аб правядзенні конкурсу на лепшую сельскагаспадарчую прадукцыю ў трох павеатах ваяводства — Брэсцкім, Пінскім і Лунінецкім. У апошнім першае месца па гадаванню парасят заняла жыхарка Лахвы Ганна Макоўская.

У 1930 годзе ў Лахве была арганізавана метэастанцыя 3-га разраду для назірання за тэмпературай паветра, вільготнасцю, атмасферным ціскам, напрамкам ветру, колькасцю пахмурных і сонечных дзён. Тады ж была ўведзена ў строй назіральная станцыя на рацэ Смерць для вызначэння колькасці ападкаў і узроўню вады ў рацэ.

У 1935 годзе ў Лахве было ўжо 3 800 жыхароў, адзін урач (Базыль Пехаў), адзін фельчар, некалькі пастаяльных двароў-шынкоў і сталовых-закусачных.

Грунтавая дарога Лунінец—Лахва—Давыд-Гарадок у раёне мястэчка перасякала Прыпяць. Тут была створана паромная пераправа — т.зв. Лахаўскі перавоз. У 1936 годзе было прынята рашэнне аб будаўніцтве ў раёне перавозу невялікай турыстычнай гасцініцы-базы на 5—10 месцаў. Аднак будаўніцтва не было ажыццёўлена.

Многія дакументы 1938—1939 гадоў гавораць пра тое, што ўлады Палескага ваяводства мелі намер прадаставіць Лахве статус горада, але гэтым намерам перашкодзіла вайна.

У наваколлях Лахвы многа цікавых і прыгожых мясцін, маюцца старажытныя курганы і селішчы. Адно з такіх селішчаў было выяўлена ў 1980 годзе за 2 кіламетры на поўдзень ад Лахвы за балотам на правым беразе Смердзі ў сасновым лесе ва ўрочышчы Рыбуна. Пры раскопках былі знойдзены чарпкі ад посуду, кавалкі шлаку ад плаўкі балотнай руды — сляды старажытнай металургіі. Селішча адносіцца да жалезнага веку. На жаль, усё знойдзеныя прадметы знаходзяцца не ў раённым краязнаўчым музеі, а ў Інстытуце гісторыі АН Беларусі. Калі ісці далей на поўдзень бліжэй да Прыпяці, то сустракаецца мноства безыменных азёраў. За ўрочышчам Руская Града непадалёку ад урочышча Лучыца знаходзіцца возера Пясчаница, на захад ад яго — возера Лебедзь. Яго контуры на карце сапраўды нагадваюць гэтую прыгожую птушку з выцягнутай шыяй. Далей на левым беразе Смердзі ля ўрочышча Любачынская рака размешчана возера Броднае, а яшчэ далей на ўсход, бліжэй да Прыпяці, возера Доўгае. Назва апошняга канфігурацыі возера — вузкае і доўгае. Паміж гэтымі азёрамі — урочышча Старая Смердзь. Аднак самае цікавае возера размешчана побач з Лахвай. Балотны масіў, забалочанае возера, возера з сістэмай сажалак і з востравам (а на ім урочышча Закружока) — так называлі і называюць у літаратуры гэта цікавае месца ў ландшафце Лахвы з назвай Кукуцелка.

Да возера пракладзены каналы: Рыбгасная, Старая, Сястрэніна, Маенткавая і Кукуцелка. Недалёка ад Лахаўкі, па той бок чыгункі, знаходзіцца балота Аўдзіцкі Мох і ўрочышча Гладкі Бок. На поўнач ад Лахвы за Кукуцелкай ляжыць вялікае балотнае ўрочышча Марочна, прарэзанае каналамі. Тут жа на ўзгорках з пясчанай глебай расце сасна, адно з узвышшаў называецца Хмелевы Горы...

Многа ў наваколлях Лахвы прыгожых мясцін, якія чакаюць свайго апісання.

Леў КОЛАСАЎ.

Усё сваё жыццё Неаніла Кушнер з вёскі Забалоцце Брэсцкага раёна была палявадам. І зараз працуе па меры сіл на прысядзібным участку, хоць і жыве адна, застаўшыся ўдавой. У Неанілы Пятроўны — хворыя ногі. І каб неяк прабавіць час і забыцца на боль, успомніла яна пасляваеннае рамяство — узялася вязаць з абрэзкаў тканіны дыванкі для падлогі, рознакаляровыя, цёплыя. Нясуць ёй сьлячане старыя рэчы, а ўзамен атрымліваюць маленькія творы мастацтва.

Бывае, майстрыха вяжа з нітак сурвэткі, пакрываальцы, настольнікі. Сабе і іншым на радасць. Тым і жыве. Ужо восьмы дзесятак пайшоў, а ўсё патрэбна людзям.

НА ЗДЫМКУ: Неаніла КУШНЕР са сваімі вырабамі.

Фота Э. КАБЯКА.

СПОРТ

НА ДЗЕНЬ ПАЗНЕЙ

Грозны сапернік дастаўся футбалістам мінскага “Дынама” — “Вердэр” з Брэмена ў розыгрышы кубка еўрапейскіх чэмпіёнаў. Нядаўна гэта нямецкая каманда выйграла суперкубак сваёй краіны.

Як стала вядома, брэменцы папрасілі перанесці першы афіцыйны матч з беларускай камандай з 15 на 16 верасня. “Дынама” на гэта дало згоду.

САПЕРНІК ВЯДОМЫ

Гросмайстар з Мінска Барыс Гельфанд выйграў адборачны шахматны турнір на першынство свету, які завяршыўся ў Швейцарыі.

Міжнародная шахматная федэрацыя (ФІДЭ) назвала пары сапернікаў, якія працягнуць барацьбу за званне чэмпіёна. У чарговым туры Барыс Гельфанд сустрэнецца з англічанінам Майклам Адамсам.

ДЛЯ ПАЧАТКУ — ДОБРА

На Сусветных гульнях у Галандыі на спаборніцтвах па водных лыжах дэбютавала і каманда Беларусі. Прычым, яе выступленне

аказалася вельмі ўдалым. Так, мінчанка Алеся Паўлава заваявала залаты медаль у фігурным катанні. Яе зямлячка Юля Грамыка была ў гэтым відзе трэцяй.

Сярод мужчын дзве ўзнагароды на рахунку Алега Дзевятоўскага з Наваполацка. Ён быў мацнейшым на трампліне, а ў фігурным катанні стаў бронзавым прызёрам.

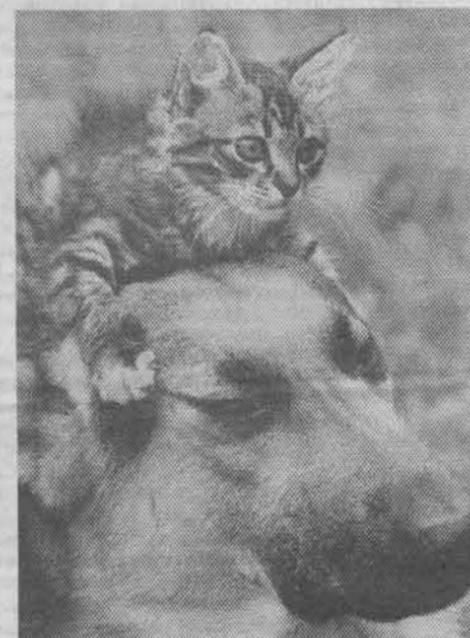
НОВАЯ ЗОРКА

Усё часцей і часцей на тэнісных кортах свету з’яўляецца спартсменка з Беларусі Таццяна Ігнацьева. Гэтая дзяўчына не без поспеху выступае ў спаборніцтвах. Вось і нядаўна на міжнародным турніры ў ЗША яна абыграла дзвюх саперніц.

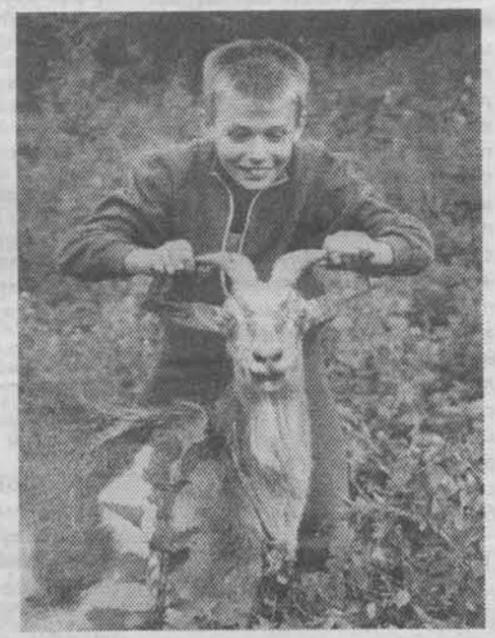
На думку спецыялістаў, беларуская спартсменка можа ў хуткім часе стаць новай “зоркай” сярод тэнісістак.

ТАВАРЫСКАЯ СУСТРЭЧА

Нацыянальная зборная каманда Рэспублікі Беларусь па боксу рыхтуецца да першынства Еўропы. Ужо адабраны кандыдаты на гэтыя спаборніцтвы. Яны і сустрэліся ў таварыскім матчы са зборнай Ізраіля. Беларусы з дзевяці баёў перамаглі ў васьмі.

Уладзімір ВІТЧАНКА — прафесійны фотамайстар. Глыбокія па зместу фотарэпартажы, якія расказвалі аб эканамічным і культурным жыцці рэспублікі, часта з’яўляліся на старонках “Голасу Радзімы”.

Адпраўляючыся ў творчыя камандзіроўкі, фотамайстар нярэдка прывозіць адтуль вось і такія гумарыстычныя і забаўляльныя здымкі, падгледжаныя з прыроды. Назваў іх проста: “Гора-яздок” і “Утаймаванне ўпартай”.

Рэдактар Вацлаў МАЦКЕВІЧ

ЗАСНАВАЛЬНІК:

Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом (таварыства “Радзіма”).

НАШ АДРАС:

220600, МІНСК, ПРАСПЕКТ
Ф. СКАРЫНЫ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80,
33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Пазіцыя рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках “Голасу Радзімы”, не заўсёды супадаюць.

Газета набрана і звярстана ў камп’ютэрным цэнтры рэдакцыі газеты “Вечерний Минск”.
Адрукавана ў друкарні “Беларускі Дом друку”.
Індэкс 63854. Зак. 1161.
Падпісана да друку 16. 08. 1993 г.